

De Lichtbrenger

voor zoekers naar waarheid

Lucifer®

*Actuele onderwerpen gezien in het licht van de Oude Wijsheid of Theo-sofia:
de gemeenschappelijke bron van alle grote wereldreligies, filosofieën en wetenschappen*

ITC 2022

- Dringende vragen over Waarheid
- De stem van de Zon der Waarheid
- Belang van spirituele ontwikkeling

Lichtbrengers in de samenleving: Frans Douw

De twee gezichten van hoop

Excuses aanbieden voor het verleden?

Enkele gedachten over gedachten

De Esoterische achtergrond van fröbelen

Theosofie – Het ontdekken van de Eeuwige Zon der Waarheid

Van 20 tot 24 juli werd online de jaarlijkse bijeenkomst van het ITC (International Theosophy Conferences) gehouden, met bovengenoemde titel. Theosofen uit verschillende landen bespraken in drie talen (Engels, Spaans en Portugees) dit inspirerende onderwerp. In dit nummer publiceren we de volgende drie bijdragen.

Openingstoespraak ITC

p. 118

In zijn openingstoespraak gaat Herman C. Vermeulen in op de vele dringende vragen die dit onderwerp oproept. Spreken over ons begrip van waarheid is geen vrijblijvend onderwerp: veranderingen van ons begrip van waarheid kunnen enorme gevolgen hebben. Bij onze zoektocht naar meer begrip is 'de Brief van de Mahā-Chohan' van onschatbare waarde.

Herman C. Vermeulen

Waarheid, de stem van de Zon der Waarheid

p. 122

Wat is Waarheid en waar kunnen we (meer) Waarheid vinden, gezien vanuit de drie grondgedachten van de Theosofie? Wat houdt ons tegen? Hoe toetsen we of iets waar is? Als we het Pad binnenwaarts gaan, zullen we één worden met de Eeuwige Zon der Waarheid — wijsheid en licht geven aan al wat leeft.

Ijitsj van Kessel

Slotwoord ITC. Het belang van spirituele ontwikkeling

p. 127

In zijn slotwoord wijst Herman C. Vermeulen op het wezenlijke verschil tussen verstandelijke kennis en geestelijk begrip van de Theosofie, en hoe die uitwerken in ons dagelijks leven. Ook keek hij terug op het ITC 2022: een platform waarin de deelnemers gedachten en idealen van een hoge, spirituele kwaliteit uitwisselden.

Herman C. Vermeulen

Lichtbrengers in de samenleving

Frans Douw

p. 130

In onze rubriek 'Lichtbrengers in de samenleving': de ex-gevangenisdirecteur Frans Douw.

Erwin Bomas

De twee gezichten van hoop

p. 133

Passieve en actieve hoop verschillen sterk van elkaar. Wat is het wezenlijke verschil? Welke potenties schuilen er in *actieve* hoop?

Rob Goor

Moeten we onze excuses aanbieden voor het verleden?

p. 137

Zal het aanbieden van excuses over wandaden en grove fouten uit ons nationale verleden ons helpen het leed te verwerken? Karma geeft het antwoord.

Barend Voorham

Enkele gedachten over gedachten

p. 141

Wat zijn gedachten? Hoe verspreiden ze zich? Ieder mens draagt bij aan het denkklimaat. Hoe worden we een betrouwbaar denkstation? Een actueel vraagstuk.

Rob Goor

De Esoterische achtergrond van fröbelen

p. 144

Wie de werkelijke achtergrond van het werkwoord fröbelen kent, zal het woord niet snel meer met de denigrerende ondertoon gebruiken die het vandaag de dag onterecht gekregen heeft.

Bouke van den Noort

Uw Vragen

148

- » Sfeer bij de geboorte
- » Gaat opgedane kennis verloren?

Openingstoespraak ITC

Theosofie – Het ontdekken van de Eeuwige Zon der Waarheid

Kerngedachten

» Spreken over ons begrip van waarheid is geen vrijblijvend onderwerp: veranderingen van ons begrip kunnen enorme gevolgen hebben.

» Bij onze zoektocht naar meer begrip is de brief van Meester K.H., die we kennen als 'de Brief van de Mahā-Chohan', van onschatbare waarde.

Welkom aan u allen. Deze ITC-conferentie zal voor de derde keer alleen via Zoom verlopen.

Zoom is ons voorkeursinstrument geworden; het maakt het voor iedereen gemakkelijk en goedkoop om aan deze conferentie deel te nemen.

Het onderwerp van dit jaar, 'Theosofie – Het ontdekken van de Eeuwige Zon der Waarheid', is een uitdaging. Nu kunnen we bij technische onderwerpen altijd afstand bewaren tussen ons technisch begrip en de morele consequenties van dat begrip. Maar spreken over ons begrip van waarheid gaat rechtstreeks naar de kern van ons wezen. Veranderingen van ons begrip van waarheid kunnen enorme gevolgen hebben.

En als we een hogere waarheid vinden, dan willen we dat in het moment van verlichting, in onze opwinding, natuurlijk graag delen. Hoe doen we dat: anderen kennis laten maken met een grotere waarheid die we op een gegeven moment waarnemen, zonder hen te overrompelen? Mensen kunnen gemakkelijk het gevoel krijgen dat ze op een of andere manier gecorrigeerd worden. Het maakt hen onzeker en geeft hun een verlies aan zelfvertrouwen.

De olifant en de blinden

Wat doen we als er een hogere Waarheid is waar mensen verschillende beelden van hebben? Deze kwestie is niet nieuw. We kennen veel vergelijkingen over dit onderwerp, bijvoorbeeld die van 'de olifant en de blinden'. Dit is een van de meest populaire, want als je de tekening van de olifant en de blinden ziet, is het ook duidelijk wat er gebeurt in ons denken: we kennen eenvoudig allemaal slechts een deel. De vraag in deze vergelijking is hoe de blinden zullen omgaan met hun verworven kennis. Zullen ze die delen met de andere blinden en hen uitnodigen om elkaars deel van de olifant te verkennen?

Er zijn veel meningen over WAARHEID met hoofdletters geschreven, zelfs binnen theosofische kringen. De opvattingen lopen uiteen, van "er is geen waarheid", "waarheid is altijd persoonlijk", "waarheid is slechts een manier van kijken" tot "waarheid is een mening".

Wij hopen meer duidelijkheid in deze kwestie te brengen.

Al deze chaotische meningen roepen onmiddellijk een beeld op dat alles willekeurig is, wat heel gemakkelijk tegen te spreken is als je om je heen

kijkt en de processen ziet binnen ons waarnemingsbereik, waarin gemakkelijk regelmatigheid, cyclische effecten en consistent gedrag te ontdekken zijn. We zien dat bijvoorbeeld in cyclische beweging: de planeten draaien met regelmaat rond de zon en de aarde draait in 24 uur rond haar as.

Natuurlijk kan een grotere waarheid een kleinere waarheid bevatten, een gedeeltelijke waarheid, maar geen onwaarheid.

Zo is er bijvoorbeeld de zwaartekracht. We weten allemaal dat zwaartekracht bestaat, en we hebben er allemaal direct ervaring mee. We kunnen onze kennis ervan uitbreiden door na te gaan met welke snelheid een voorwerp valt en dit in een wiskundige formule beschrijven. Daarmee wordt zwaartekracht zeer voorspelbaar. Zo breiden we ons begrip van de zwaartekracht uit, terwijl onze eerste ervaring haar waarde behoudt.

Nu vinden we het heel logisch als we twee ongelijke voorwerpen met een verschillende snelheid zien vallen. Om dit te verduidelijken, moeten we dieper ingaan op de principes van de zwaartekracht. Zoals een proef met de zwaartekrachtformule van Newton laat zien: als we externe invloeden – zoals wind en luchtweerstand – uitsluiten, valt tot onze verbazing alles met precies dezelfde snelheid. Het is niet erg intuïtief als we ongelijke voorwerpen met dezelfde snelheid zien vallen.

Hoeveel waarheden kunnen er zijn? Twee Waarheden met hoofdletter W hanteren over hetzelfde onderwerp is filosofisch onmogelijk. Persoonlijke ervaringen zijn als de olifant en de blinden, wij hebben allemaal een stukje van de grotere waarheid. De vraag is of we die willen delen.

‘Theosofie – Het ontdekken van de Eeuwige Zon der Waarheid’

Als symbool straalt de zon in alle richtingen, net als de fysieke zon. Dat betekent dat we allemaal zonlicht kunnen ontvangen. Als we bereid zijn de ‘wolken’ weg te blazen die ons denken versluieren en het zonlicht tegenhouden, dan ontvangen we meer waarheid. Maar wat doen we daarmee? Gaan we ons die waarheid eigen maken, met alle consequenties van dien? Zijn we klaar om onze denkgarelen te doorbreken? Misschien hebben we al jaren ideeën die we moeten herzien.

Waarheid is een gevaarlijk onderwerp om uit te dragen. De geschiedenis heeft ons dit al bewezen. Denkt u maar aan de grot van Plato; degene die buiten de grot is geweest en daarna weer naar binnen gaat, is verbaasd over wat de geketenden in de grot als waar aannemen. Als hij hen

vertelt wat hij buiten de grot heeft gezien, benaderen ze hem zeer vijandig omdat hij hun vrede, de illusie van de grotbewoners, verstoort.

Zoals onze geschiedenis leert, hebben mensen het met hun leven moeten bekopen om een grotere waarheid te verkondigen. Tegenwoordig zien we hoe klokkenluiders het moeten ontgelden. Het is zeer gevaarlijk om een boodschapper van de waarheid te zijn, niet alleen in theosofische kringen, maar ook in wetenschappelijke kringen en in het grote publiek. Denk aan Galileo, Giordano Bruno, Descartes, Socrates, Jezus, enzovoort. En uiteraard H.P. Blavatsky; het leven van Blavatsky is een goed voorbeeld van welke gevolgen de waarheid spreken kan hebben.

Deze strijd vindt vandaag de dag nog steeds plaats, misschien zelfs meer dan ooit. Als we kijken naar de sociale media met daarin een stortvloed aan nepnieuws: tegenwoordig maken ze je niet dood maar ‘cancelen’ ze je. Er is geen plaats meer voor je. Zodra de gevestigde orde wordt verstoord, wordt het gevaarlijk.

Mensen worden niet graag gestoord in hun gemoedsrust en hun vertrouwde gedachtegang. Hoe succesvoller je bent in het verspreiden van de waarheid, hoe meer weerstand je oproept.

De Brief van de Mahā-Chohan

We weten dat de titel van onze conferentie, ‘Theosofie – Het ontdekken van de Eeuwige Zon der Waarheid’, voor sommige mensen een te sterke uitspraak is. Maar we bevinden ons in goed gezelschap als we de zeer beroemde brief van Meester K.H. bestuderen, die we kennen als de Brief van de Mahā-Chohan. Meester K.H., een van Blavatsky’s Meesters, heeft deze brief gebaseerd op zijn gesprek met zijn baas, de Mahā-Chohan. Als we de Meesters waarderen, waarderen we hun baas zeker.

Deze brief is nog altijd zeer populair en is een bron van inspiratie geweest voor veel theosofische organisaties en hun leden en daarbuiten. Hij is doordrenkt van mededogen en altruïsme, dat de stichters van The Theosophical Society in al hun werk heeft geleid.

Het verplicht The Theosophical Society tot Altruïsme, Waarheid en Universele Broederschap, maar ook tot het serieus uitdragen van de theosofische leringen als een toegangspoort naar een leven bevrijd van bijgeloof, angst en egocentrisme. Het is een onvergelijkbaar document, uitgegeven door een van de werkelijk Groten van deze aarde.

De brief bevat een aantal krachtige uitspraken en ik wil

graag enkele daarvan bespreken. Als eerste: de brief begint over de leer die door de Meesters en hun boodschappers wordt gepresenteerd.

Daar de leer die wij verkondigen de enige ware is, moet deze, gestaafd door het bewijs dat wij voorbereiden te geven, uiteindelijk zegevieren als elke andere waarheid.⁽¹⁾

Deze verklaring laat weinig ruimte voor twijfel. De uitspraak maakt Theosophia gelijk aan Waarheid. Om dit voor onszelf te kunnen bevestigen is voortdurend actief denken en zelfonderzoek nodig. Er kan een mensenleven en meer nodig zijn om de Waarheid van deze leringen te ervaren. Daarbij moeten we ervoor waken om niet in geloof te vervallen. Geloof zal ons begrip en inzicht niet vergroten. De Meesters beloven: wij zullen deze leer bewijzen met de bewijsgrond zoals voorbereid. Deze uitspraak zet elke twijfel over het bestaan van de WAARHEID met hoofdletters opzij.

De Mahā-Chohan vervolgt:

Toch is het absoluut noodzakelijk dat ze stap voor stap wordt ingevoerd door haar theorieën te versterken, onweerlegbare feiten voor hen die weten, met directe gevolgtrekkingen afgeleid van en bevestigd door de bewijzen die de moderne exacte wetenschap levert.

Het 'stap voor stap invoeren door haar theorieën te versterken' maakt duidelijk dat het tijd kost om een groter begrip van de waarheid te kweken. We moeten het voorzichtig laten groeien. Maar ook de noodzakelijke verandering voor onszelf vergt tijd.

Dan de uitspraak over de waarde van wetenschappen. Wees voorzichtig: de Mahā-Chohan spreekt over 'feiten geleverd door de moderne exacte wetenschap', niet over de theorieën die uit hun bewijzen geconcludeerd worden; het bewijs zelf komt vaak zeer goed overeen met de theosofische leringen.

Hij spreekt verder vol lof over het Buddhisme, mits het ontdaan is van bijgeloof.

Buddhisme, ontdaan van zijn vormen van bijgeloof, is de eeuwige waarheid, en wie daarnaar streeft, streeft naar Theosophia, Goddelijke Wijsheid, die een synoniem is van waarheid.

De Mahā-Chohan geeft ook een verklaring over moraal en ethiek:

Om onze leringen werkelijk te laten reageren op de zogenaamde zedenleer of de ideeën over waarachtigheid, zuiverheid, zelfverloochening, naastenliefde, enzovoort, moeten wij kennis van de Theosofie verspreiden en populariseren.

Hierin ligt een duidelijke opdracht: de kennis van de Theosofie zo duidelijk te maken dat zij een basis, een uitgangspunt, wordt voor de ethische en morele opvattingen van al onze medemensen.

Heeft u zich wel eens afgevraagd hoe onze ethiek er uit zal zien als we de wetten van Karma en Reïncarnatie (cycli) erbij betrekken? We zullen elkaar altijd tegenkomen, dus als we onze problemen nu niet oplossen, zullen we het de volgende keer moeten doen. Theosofen zouden de eersten moeten zijn om te laten zien welke gevolgen deze kennis van de theosofische leringen heeft.

De Mahā-Chohan geeft verder een soort waarschuwing over Nirvana:

Het is niet het vastberaden doel voor zichzelf als individu Nirvana te bereiken (het hoogtepunt van alle kennis en absolute wijsheid), wat uiteindelijk slechts een verheven en glorieuze zelfzucht is, maar het zelfopofferende streven naar de beste manier om onze naaste op het rechte pad te brengen, om zoveel mogelijk van onze medeschepselen als we kunnen daar baat van te laten hebben, dat de ware Theosoof vormt.

De Mahā-Chohan vindt het nastreven van Nirvana als levensdoel niet zinvol. Juist zelfopoffering om medemensen te helpen, mededogen, zou de kern van iemands leven moeten zijn.

Hierna maakt de Mahā-Chohan duidelijk dat het intellect geen veilige basis is om als uitgangspunt te dienen. Hij maakt een krachtige opmerking over de intellectuelen in de samenleving: zij hebben een sterke invloed op hun medemens in die zin dat zij hun materialisme versterken. Dat is gemakkelijk te begrijpen. Maar ook wakkeren zij het bijgeloof aan bij mensen die hen kritiekloos volgen. Wat zij zeggen wordt een geloof. Noch bijgeloof, noch blind geloof leiden tot spirituele ontwikkeling. Tot zover de Mahā-Chohan.

ITC

ITC is een open platform; het standpunt van ITC is

duidelijk en goed beschreven in onze doelstellingen. De eerste luidt: “Het handhaven van de principes van de Moderne Theosofische Beweging die door H.P.B. zijn gepresenteerd als een levende kracht in de geesten en harten van de Mensheid, en het aanmoedigen van verkenningen in het licht van haar leringen.”

Wij denken mee met mensen, wij overtuigen niet en wij dwingen niet. Het is uw verantwoordelijkheid om te bepalen wat u wilt onderzoeken en deel wilt laten uitmaken van uw visie op waarheid. Als het vragen oproept, zijn we altijd bereid om erover te praten.

Zoals de Mahā-Chohan zegt: Theos-Sophia, Goddelijke Wijsheid, is een synoniem van waarheid. Laten we dat zeer krachtige instrument gebruiken.

Als we samenkomen in een workshop met onze verschillende visies op de Theos-Sophia zullen deze ons ongetwijfeld helpen meer van die grotere Waarheid te vinden. De workshops stellen ons in staat te zien hoe we elkaar kunnen helpen om ons begrip van waarheid te laten groeien.

We dragen allemaal een stukje van die grote Waarheid in ons. Laten we de puzzel van de olifant en de blinden completer maken door de stukjes in elkaar te passen.

Hiermee verklaar ik de conferentie voor geopend.

Referenties

---

1. *Brief van de Mahā Chohan*, de spirituele leider van de Meesters van Wijsheid en Mededogen, die achter de oprichting van de Theosophical Society stond. De brief is op verschillende websites te vinden, bijvoorbeeld op: <http://www.theosophyconferences.org/wp-content/uploads/2016/10/Maha-Chohan-Letter.pdf>.
2. Gottfried de Purucker, *Esoterisch Onderricht in de Oosterse School, deel I*. Stichting I.S.I.S., Den Haag, 1987, p. 194.
3. Zie ref. 2, deel I, p. 290.

Gottfried de Purucker over de ‘Zon van Waarheid’

Ik wil deze bijeenkomst hiermee niet besluiten. En daarom wil ik er u aan herinneren, Makkers, dat ieder uwer in zijn hart een ‘Zoon van de Zon’ is, kinderen van spirituele glorie. Het loont in elk opzicht de moeite om deze waarheid te kennen en te trachten ernaar te leven en uw hoogste werkelijke zelf te zijn. Het is een god.⁽²⁾

Het is de opgave voor de menselijke ziel om zichzelf te verheffen, te streven naar de innerlijke Luister om er één mee te worden — innerlijk het zonlicht der schoonheid en de waarheid te voelen. Dan wordt het gehele wezen van binnen uit verlicht. Dan komen Vrede, Liefde en Mededogen en het gevoel van Eenheid met al wat leeft. Wat menselijk gevoel betreft ken ik niets schoners en heiligers. De god daalt niet af; het is aan de mens om te trachten één te worden met de god en daardoor goddelijke te worden.⁽³⁾

Waarheid, de stem van de Zon der Waarheid

Het thema van het ITC dit jaar was ‘Theosofie – Het ontdekken van de Eeuwige Zon der Waarheid’. Een van de sprekers was Iljitsj van Kessel. Hieronder staat de Nederlandse vertaling van zijn bijdrage.

Hallo vrienden, goedemorgen, goedemiddag of goedenavond, afhankelijk van waar jullie zijn op dit moment. Welkom bij de tweede dag van het ITC. We beginnen vandaag met de lezing ‘Waarheid, de stem van de Zon der Waarheid’. Om iets te ontdekken hebben we eerst een beeld nodig van wat het is en misschien zelfs ook wel een aanwijzing van waar we het kunnen vinden. Het thema van het ITC van dit jaar is ‘Het ontdekken van de Eeuwige Zon der Waarheid’ en om daar een meer uitgewerkt beeld van te vormen, gaan we in de komende twintig minuten met elkaar verkennen wat waarheid is en hoe deze verbonden is aan de Zon der Waarheid.

vaak de grondoorzaak vormen van intense en vaak langdurige geschillen. Terwijl we aan de andere kant ook zien dat er vrijwel niets wordt gedaan om dergelijke verschillen te overbruggen, waardoor verschillende partijen ongestoord aan hun eigen waarheid vast kunnen blijven houden. Het is duidelijk dat deze benadering ons niet verder helpt. De Theosofie geeft ons daarentegen een duidelijk beeld van wat Waarheid is en geeft daarbij tevens aan dat het onmogelijk is dat er over hetzelfde onderwerp twee verschillende waarheden bestaan. In *Isis Ontsluierd* zegt H.P. Blavatsky hierover dat “twee kleine waarheden over hetzelfde onderwerp slechts één grote dwaling vormen”.⁽¹⁾

Kerngedachten

- » Er is één allesomvattende, grenzenloze Waarheid. Elk wezen kan zich daar voor een deel bewust van worden.
- » Waar kunnen we (meer) Waarheid vinden, gezien vanuit de drie grondgedachten van de Theosofie? Wat houdt ons tegen?
- » Hoe toetsen we of iets waar is?
- » Als we het Pad binnenwaarts gaan, zullen we onze bestemming vinden: één worden met de Eeuwige Zon der Waarheid — wijsheid en licht geven aan al wat leeft.

Verschillende waarheden over hetzelfde onderwerp kunnen niet bestaan

Als we naar waarheid kijken dan kunnen we gemakkelijk zien dat er in het dagelijks leven vaak heel verschillende waarheden of percepties van waarheid kunnen worden gevonden en dat deze verschillen

Eerste grondstelling

Wanneer we verkennen wat waarheid is, dan beginnen we daarvoor bij de eerste grondstelling zoals deze ons door H.P. Blavatsky wordt gegeven in de proloog van het eerste deel van *De Geheime Leer*. Deze wordt door haar beschreven als een “alomtegenwoordig, eeuwig, grenzenloos en

onveranderlijk BEGINSSEL dat voorafgaat aan alle gemanifesteerde, voorwaardelijke en eindige zijn”. Het is zo omvangrijk dat het de beperktheid van het menselijk denken te boven gaat en door menselijke uitdrukking alleen maar kan worden verkleind. Het is de wortelloze wortel van alles wat was, is, of ooit zal zijn. Het is eerder de Zijn-heid dan het zijn. Deze eeuwige en oneindige oorzaak wordt ook wel de wortelloze wortel genoemd. Hij moet wel wortelloos zijn omdat hij in essentie geen enkel verband houdt met het tijdelijke gemanifesteerde zijn. En hoewel deze absolute ontkenning ons verstand te boven gaat, is het toch waardevol om over de idee van grenzenloosheid na te denken, omdat het onze visie op en onze positie in het leven bepaalt. Wanneer we zien dat er ‘een absolute Realiteit’ is die aan al het leven en aan al het gemanifesteerde zijn voorafgaat, dan zien we dat wij deze grenzenloosheid zijn, dat we daar een periodieke, tijdelijke en beperkte uitdrukking van zijn en we zien ook dat al het andere leven, van het allerkleinste tot het allergrootste wat we ons kunnen voorstellen, en zelfs verder, tot in het grenzenloze, daar onderdeel van uitmaakt. We zien dan dat we met elkaar één groot levensweb vormen waarin we met elkaar groeien, samenwerken, ons ontwikkelen en ons bestaan hebben. Het kan dan ook niet anders dan dat we zien dat Broederschap een feit is in de natuur. Dit is de ethiek van het inzicht dat aan alles een essentiële eenheid ten grondslag ligt en dat alles zich binnen deze eenheid bevindt.

Tweede grondstelling

Als we nu één stap verdergaan, dan lezen we in de tweede grondstelling dat de eeuwigheid van het Heelal in toto een grenzenloos gebied of het toneel van leven vormt, waarin talloze Heelallen zich afwisselend manifesteren om zich na een periode van werkzaamheid weer terug te trekken naar de innerlijke gebieden om zich na verloop van tijd vervolgens weer opnieuw te manifesteren. In *De Geheime Leer* worden deze Heelallen vonken van eeuwigheid of monaden genoemd en de onophoudelijke beweging van deze Heelallen van perioden van activiteit en inactiviteit kan daarbij worden vergeleken met een regelmatig pulserend getij van eb en vloed.

Monaden die met elkaar samenwerken

Om zich te kunnen uitdrukken werken monaden samen met andere monaden en zij doen dit binnen een hiërarchie waarin verder ontwikkelde met minder ver ontwikkelde

wezens met elkaar samenwerken. De hogere wezens of monaden inspireren de minder vergevorderden en de minder vergevorderden verschaffen daarbij het voertuig aan de verder gevorderden, zodat de verder gevorderde wezens in staat zijn om zich uit te drukken. Dit kan gemakkelijk worden begrepen als we dit proces bekijken vanuit de idee van de tetractys. We zien dan een driehoek met tien punten, die in één van zijn aspecten al het leven binnen een hiërarchie symboliseert, met een punt aan de top. Deze top vertegenwoordigt de monade binnen de hiërarchie die het hoogst ontwikkeld en het meest spiritueel is van alle monaden binnen een hiërarchie. Daarom wordt deze monade ook wel het absolute genoemd. In het Sanskrit wordt het Absolute ook wel Brahman of Paramātman genoemd en het is dit punt van waaruit al het leven binnen een hiërarchie emaneert.

Talloze Absoluten

Voordat we verdergaan is het goed om ons te herinneren, dat, terwijl we de structuur van deze ene specifieke hiërarchie bespreken die geleid wordt door de top of het Absolute, we in een grenzenloos Universum leven. Dit houdt in dat het speelveld van het Universum in toto, ontelbare en ontelbare hiërarchieën bevat en dus, bijgevolg, eveneens ontelbare Absoluten bevat. Sommige van deze hiërarchieën zijn veel en veel verder ontwikkeld dan onze hiërarchie, terwijl andere hiërarchieën veel minder ver ontwikkeld zijn dan de onze. Deze opvatting impliceert dat onze hiërarchie weliswaar een top heeft, een Absolute, maar dat er ook andere Absoluten zijn. Een tweede conclusie die we hieruit kunnen trekken is dat er nooit een einde zal komen aan onze evolutie. We zullen altijd blijven groeien. Evolutie is grenzenloos zagezegd. Maar binnen onze hiërarchie is er een top van waaruit alle wijsheid emaneert en deze top is de Zon der Waarheid.

Waarheid niet te vinden in de uiterlijke wereld

Nu, om een beeld van deze Zon der Waarheid te vormen is het goed om in gedachten te houden dat deze top niet in de uiterlijke wereld te vinden is, omdat alles wat gemanifesteerd is ook is samengesteld, en Waarheid één is. Dit Absolute of deze Zon der Waarheid is ongemanifesteerd en moet wel ongemanifesteerd zijn, want als iets samengesteld is zijn er twee, een hogere en een lagere, een hier en een daar en een dit en een dat, wat wij dualiteit noemen. En ook zou er beweging zijn en als er beweging is, is er verandering en Waarheid heeft juist de eigenschap

onveranderlijk te zijn. Dus, deze top of dit Absolute is één en ongedifferentieerd en van het begin tot het einde van een manvantara straalt het onveranderlijk vanuit de innerlijke gebieden om leiding en verlichting te geven aan al wat leeft binnen deze hiërarchie. Waarheid, is de ene straal van wit licht.⁽²⁾ Of zoals H.P. Blavatsky ons op vergelijkbare wijze vertelt: “Waarheid, hooggeplaatst op haar Adamanten rots zittend, is alleen, eeuwig en oppermachtig.”⁽³⁾

Waarheid alleen in innerlijke gebieden

We begonnen deze lezing dus met de eerste grondstelling, het onkenbare en ondenkbare grenzenloze Principe. Daarna bespraken we het Absolute, de eeuwige Zon van Waarheid die werkt vanuit de innerlijke gebieden. Nu zullen wij verkennen wat er met deze straal van wit licht gebeurt wanneer zij aankomt in de uiterlijke gebieden. Vanaf het eerste moment dat we in manifestatie komen, is er Māyā (illusie) en worden de dingen relatief. Het ene wordt de twee, de twee wordt de drie en de drie wordt vervolgens opgedeeld in zeven stralen en verdeelt zich van daaruit in ontelbare stralen en wordt zo gesluierd en gedifferentieerd in de gewaden van Māyā in onze wereld van manifestatie. Maar hoewel gesluierd, in het innerlijke van het innerlijk, in de kern van de kern, in het hart van het hart, in het meest innerlijke deel van alle dingen die in manifestatie zijn, is de Waarheid er nog steeds in aanwezig. In treffende bewoordingen zegt Gottfried de Purucker ons dat “Het objectieve Universum slechts een relatieve werkelijkheid bezit die is afgeleid van de Noumenale Wortel waarvan dit objectieve Universum het fenomenale aspect is.”⁽⁴⁾ Bovendien stelt H.P. Blavatsky ons in haar artikel ‘Wat is Waarheid’ de vraag of de Waarheid gekend kan worden door iets dat zo beperkt is als het menselijk verstand, waarop zij zelf antwoordt dat “er geen plaats is voor Absolute Waarheid over welk onderwerp dan ook, in een wereld die zo eindig en geconditioneerd is als de mens zelf. Maar er zijn relatieve waarheden”, vervolgt zij, “en we moeten er het beste van maken wat we kunnen.”⁽⁵⁾

Relatieve waarheden

In hetzelfde artikel geeft zij ook aan dat er in elk tijdperk Wijzen hebben geleefd “die het Absolute hebben bereikt en niettemin slechts relatieve waarheden konden onderwijzen” en dat de mate waarin de Waarheid kan worden geopenbaard afhangt van het vermogen van de student om de Waarheid in zich op te nemen. Dit

impliceert dat onze visie op Waarheid afhangt van ons vermogen om haar waar te nemen. Wij kunnen alleen zien wat wij in onszelf reeds ontwikkeld hebben. En twee andere dingen die we hiervan kunnen leren zijn, dat er leraren op het pad zijn die ons helpen; en dat als er Wijzen zijn die de Waarheid hebben kunnen bereiken, wij, hoewel het pad ernaartoe misschien lang kan zijn, ook in staat zijn deze te bereiken.

De rol van Māyā – Plato’s grot

Laten we nu eens kijken hoe dit proces te werk gaat. Wij leven in een wereld van Māyā en het is deze wereld die wij als echt ervaren. Bovendien is Māyā niet alleen aan het werk op ons aardse vlak, maar op elk vlak van manifestatie; elke vorm van bestaan is eraan onderworpen. Zelfs in het rijk van de hoogste Dhyāni-Chohan is Māyā of illusie aan het werk, hetgeen inhoudt dat wij slechts relatieve waarheid kunnen waarnemen. Maar betekent dit dan ook dat onze wereld van manifestatie vanwege haar illusoire karakter niet bestaat, zoals soms wordt gedacht? Nee, dat is niet wat wordt bedoeld. Māyā of illusie houdt in dat wij deze wereld niet begrijpen voor wat zij in haar essentie is, voor wat zij werkelijk is, wij zien er slechts het relatieve van, omdat wij zelf beperkt zijn, maar het echte of het ware, wat er ook in aanwezig is, blijft verborgen en versluierd. Het is als Plato’s grot waarin geketenden naar schaduwen op de muur kijken en deze voor waar houden, niet ziende dat het schaduwen zijn, waarbij de ketenen worden gevormd door de sluiers van hun eigen waarneming. Identiteit is werkelijkheid en zolang we Waarheid toeschrijven aan wat we zien, blijven we vastzitten in de sluiers van Māyā en komen we geen stap verder. Dit is ook de reden waarom Gottfried de Purucker ons vertelt dat de eerste taak van de leraar is om het kinderlijke zelfvertrouwen van de leerling te vernietigen en er eerbied voor de waarheid voor in de plaats te stellen.⁽⁶⁾ Wij hebben, om zo te zeggen, vertrouwen nodig in de principes voor de weg die wij gaan en twijfel aan het vermogen van onze waarneming. Want de illusoire aard van onze waarneming belet ons de waarheid te zien. En zodra wij beginnen te zien, of beginnen te vermoeden dat er misschien een grotere waarheid achter de materiële waarheid aanwezig is, kunnen wij groeien en stappen zetten op het innerlijke pad. Dit kan gezien worden als het eerste stadium van verlichting of ontwaken: zien dat er een grotere werkelijkheid schuilgaat achter de wereld die wij waarnemen met onze zintuigen. Het is als het lezen van een tekst. Wanneer we de zinnen lezen, zien we de

uiterlijke wereld die we in dit geval met onze ogen waarnemen. Maar als we dan stil zijn en onszelf wat tijd geven om te zien welke buddhische impulsen er vanuit ons innerlijk tot ons komen, kunnen we de wijsheid en diepere betekenis ervan waarnemen en in dat moment van stilte, wanneer we tussen de regels door lezen, gaan we naar binnen en ontvangen we een diepere perceptie van de waarheid. Het vergt stilte, contemplatie en geduld om tot een grotere waarheid te komen. We kunnen hierbij weer denken aan Plato's metafoor van de grot. De persoon in de grot die van zijn ketenen wordt bevrijd en mee omhoog wordt genomen om een grotere waarheid te zien, zal eerst niets waarnemen omdat zijn ogen niet zijn aangepast aan het licht in de hogere regionen. Geduld en vertrouwen zijn nodig, en na verloop van tijd, wanneer zijn ogen zijn gewend en hij de gehechtheid kan loslaten aan wat hij al wist, kan hij de grotere waarheid aanschouwen.

Waarheid is als een juweel met vele facetten

Als we dan terugkeren naar Helena Petrovna Blavatsky's artikel 'Wat is Waarheid?', lezen we dat zij zegt dat de Waarheid een juweel is met vele facetten waarvan het onmogelijk is alle facetten tegelijk waar te nemen en dat geen twee mensen, hoe graag zij de Waarheid ook willen zien, ook maar één van deze facetten op dezelfde manier waar kunnen nemen. Dit is als het verhaal van de blinde monniken die een olifant onderzoeken. Ieder van hen neemt zijn eigen waarheid waar. De een raakt de poot aan en denkt dat het een boom is. Een ander denkt een bezem waar te nemen terwijl hij de staart aanraakt en weer een ander herkent een dweil in de oren die hij onderzoekt. Zij nemen allen een relatieve Waarheid waar "en zij moeten er het beste van maken".⁽⁷⁾ Wanneer zij nu wijs zijn en met elkaar samenwerken en elkaar raadplegen, kunnen zij de verschillende onderdelen samenbrengen om zo met elkaar tot een groter beeld en een grotere visie van de waarheid te komen.

En is dit niet ook de reden waarom we hier elk jaar bij het ITC samenkomen? Samen onderzoeken en met de inbreng van elkaar proberen we ons begrip te vergroten. Daarbij inspireren we elkaar en proberen we achter de sluiers te kijken en leren we meer dan we alleen kunnen doen.

Karakteristieken van Waarheid

Als we nu terugkeren naar de vraag wat Waarheid is, kunnen we een stap verdergaan door naar Waarheid te

kijken en proberen te zien wat de kenmerken daarvan zijn en hoe we deze kunnen herkennen. Zowel in onze studie als in het dagelijks leven. In de *Collected Writings van H.P. Blavatsky* is te lezen dat Waarheid, om volledig te zijn, een ononderbroken continuïteit moet vertegenwoordigen. Zij mag geen gaten vertonen en geen ontbrekende schakels hebben, want Waarheid is één.⁽⁸⁾ Hiervoor kunnen we bijvoorbeeld kijken naar de leer van Reïncarnatie waarvan, op grond van een aantal processen die zich afspelen in de innerlijke gebieden – waarbij we kunnen denken aan Kāma-Loka en Devachan – verklaard kan worden dat mensen incarneren met tussenpozen van een paar duizend jaar. Maar als een lering geen antwoord geeft op de vraag waarom kinderen al na een paar jaar weer kunnen incarneren, of als zij geen antwoord geeft op andere vragen, dan is deze lering onvolledig en derhalve slechts betrekkelijk waar. De antwoorden die door een bepaald filosofisch systeem worden gegeven, moeten dan ook logisch zijn, want wat onlogisch is, kan niet waar zijn.

Oplossing voor alle problemen

Een ander aspect van Waarheid is dat het een oplossing moet bieden voor alle problemen die we in het leven tegenkomen.⁽⁹⁾ Als we de dynamische processen zien die zich afspelen in de innerlijke gebieden van onze aarde, in het zonnestelsel of in de Kosmos als geheel, kunnen we de Waarheid zien die achter onze wereld van illusie ligt en vinden we als vanzelf oplossingen voor deze problemen.

Harmonieus en alomvattend

Nog een ander aspect van Waarheid is dat het harmonieus en allesomvattend moet zijn. Als je iets tegenkomt wat disharmonisch is of niet allesomvattend, kan het niet waar zijn. Het ligt in de aard van de Waarheid dat zij harmonieus is. Het universum handelt volgens een ethische orde en volgens harmonieuze wetten en deze wetten zijn onpersoonlijk *per se*, wat inhoudt dat de Waarheid altijd op alles en iedereen van toepassing is. Zij is de grondtoon van ons bestaan en maakt bijgevolg geen uitzonderingen. Daarom wordt gezegd dat de Zon der Waarheid haar stralen uitstraalt naar alles. Hierin vinden we een belangrijke toetssteen waaraan we de Waarheid kunnen herkennen: de Waarheid moet voor iedereen heilzaam zijn. En als we te ver afdalen in onze wereld van illusie (Māyā) komen we op vele details en persoonlijke voorkeuren die niet meer te combineren zijn en raken we verstrikt. Om de Waarheid te vinden moeten we ons

verheffen, Waarheid kan niet worden aangepast aan onze voorkeuren. Of zoals H.P. Blavatsky ons in de *Collected Writings* zegt: “De Waarheid is niet op aarde, zij moet gezocht worden in de hogere gebieden.”⁽¹⁰⁾ En is dit niet vergelijkbaar met het oude gezegde: “Als de berg niet tot Mohammed wil komen, dan moet Mohammed naar de berg gaan.” Waarbij de berg vanuit een esoterisch perspectief staat voor de hogere en innerlijke regionen van de Kosmos.

Waarheid is onze gids in het leven

We zijn nu aan het einde gekomen van deze lezing en we hebben gezien dat Waarheid de basis en bron is van ons bestaan. Al wat leeft is een uitdrukking van Waarheid, en de Waarheid die altijd in het hart van ons hart aanwezig is, verbindt ons met het hart van het Universum. Dus wanneer we ons naar binnen keren en luisteren naar de stilte in ons hart, krijgen we inzicht in de essentie van wat en wie we werkelijk zijn. En als we dat doen krijgen we ook zicht op het pad dat voor ons ligt, en dit pad is niet in de uiterlijke wereld te vinden, het is het aloude innerlijke pad. En als we binnenwaarts gaan en dat pad volgen, zullen we onze bestemming vinden: om één te worden met de Eeuwige Zon der Waarheid. Dit betekent dat de Waarheid niet alleen de bron is voor al het gemanifesteerde leven, maar ook onze richtingaanwijzer op het pad dat wij allen bewandelen. Wanneer wij luisteren naar de stem van de Zon der Waarheid, zullen wij onze bestemming in het leven vinden en weldadig zijn voor al wat leeft. Het is de Zon der Waarheid die al wat leeft verlicht.

Referenties

---

1. H.P. Blavatsky, *Isis Ontsluierd, deel II*, Vele edities, p. 121 (paginering oorspronkelijke editie).
  2. H.P. Blavatsky, ‘Viśishtadvaita Philosophy’. *Collected Writings, Volume IV*. The Theosophical Publishing House, Wheaton, 1981, p. 426.
  3. Zie ref. 1, deel I, p. V.
  4. G. de Purucker, *Esoteric Teachings. Volume III*. Point Loma Publications, San Diego, 1987, p. 10.
  5. H.P. Blavatsky, ‘What is truth?’ Artikel in: *Lucifer*, volume 1, nummer 6, februari 1888. Opgenomen in: H.P. Blavatsky, *Collected Writings. Volume IX*. The Theosophical Publishing House, Wheaton, 1975, p. 31. Vertaling in het Nederlands ‘Wat is Waarheid?’ Artikel in: *Lucifer*, nummer 17, zomer 1983, p. 88-95.
  6. G. de Purucker, *Esoterisch Onderricht in de Oosterse School. Deel 2*. Stichting I.S.I.S., Den Haag, 1987, p. 29.
  7. Zie ref. nr. 4. Volume III, p. 31.
  8. H.P. Blavatsky, *Collected Writings. Volume XIII*. The Theosophical Publishing House, Wheaton, 1980, p. 92-93.
  9. *Brief van de Mahā Chohan*, de spirituele leider van de Meesters van Wijsheid en Mededogen, die achter de oprichting van de Theosophical Society stond. De brief is op verschillende websites te vinden, bijvoorbeeld op: <http://www.theosophyconferences.org/wp-content/uploads/2016/10/Maha-Chohan-Letter.pdf>.
  10. Zie ref. 4, Volume IX, p. 33.
-

Slotwoord ITC

Het belang van spirituele ontwikkeling

Kerngedachten

- » Enkel met verstandelijke kennis van de Theosofie kunnen we weinig betekenen in de wereld. We hebben veel meer *inzicht* nodig in alle processen, veel meer kennis van de menselijke psychologie.
- » Hoe meer we beseffen welke plaats we in de geestelijke hiërarchieën innemen, des te meer wij onze verantwoordelijkheden daarin zien. Hoe meer wij onze ethische en morele kwaliteiten en onze visie op de maatschappij verbeteren, des te groter de harmonie in de maatschappij zal zijn.
- » Actieve kruisbestuiving betekent, dat we *bewust* proberen elkaar wakker te schudden met gedachten en idealen van een hoge, spirituele kwaliteit. Geven wat we hebben, en openstaan voor de ideeën van anderen. Dat is wat ik de afgelopen dagen heb zien gebeuren.

Vrienden,

De eerste gedachte die ik graag met u wil delen, vooral omdat we deze onderwerpen in de conferentie die we nu afsluiten hebben bestudeerd, is de volgende: meer intellectuele kennis van de Theosofie is nog geen garantie voor een evenredige verbetering van de samenleving.

Dit is natuurlijk niet alleen mijn persoonlijke mening: deze gedachte vinden we overal terug in de theosofische literatuur. U vindt ze bijvoorbeeld in de ‘Brief van de Mahā-Chohan’, en in de *Readings* van deze conferentie, vooral in die van Helena Blavatsky.

Natuurlijk, wanneer u voor het eerst in aanraking komt met Theosofie, en u maakt kennis met alle leringen, zal uw intellect worden geprikkeld — vooral wanneer we spreken over Manvantara’s, Rondens, Subronden, Rassen, enzovoort. We willen graag uitrekenen ‘waar we nu staan’, hoeveel jaar het zal duren voordat een nieuwe fase begint, enzovoort. En we kunnen denken dat de Natuur werkt als een exacte klok, wat natuurlijk waar is op bepaalde niveaus.

Maar in de praktische uitwerking en uitvoering van de wetten van de Natuur verstoren alle wezens het

patroon door hun vrije wil. Dit gebeurt op alle verschillende niveaus, in alle rijken der natuur. Dus als we alleen met ons verstand willen gaan rekenen, komen we niet verder. Want alle onzekerheden zijn als gevolg van de vrije wil heel moeilijk te voorspellen.

Nee, we hebben veel meer *inzicht* nodig in alle processen, veel meer kennis van de menselijke psychologie.

Als we de Brief van de Mahā-Chohan lezen, zien we dat hij zich grote zorgen maakt over wat wij als mensen op dit moment ontwikkelen en wat we *moeten* ontwikkelen: ons geestelijk inzicht.

Ik denk dat het onderwerp dat wij in deze conferentie hebben behandeld, ‘Het ontdekken van de Eeuwige Zon der Waarheid’, geen ingewikkeld technisch onderwerp is; het is veel meer een geestelijk onderwerp. Deze conferentie met al haar sprekers en al haar workshops, was bedoeld om ons spirituele inzicht te verbreden en te verdiepen. Concentratie op de Zon der Waarheid helpt dat proces. Dat is wat ik de afgelopen dagen heb waargenomen. Alle interactie lag meer op het spirituele niveau — met vragen

als “Bestaat de waarheid?” en “Hoe kunnen we haar leren kennen en in onszelf ontwikkelen en haar met de wereld delen?”

De enige technische leer die duidelijk naar voren kwam was die van de spirituele hiërarchieën, hoewel natuurlijk alle theosofische leringen een rol speelden.

Maar wat Helena Blavatsky en de Mahā-Chohan zeggen is heel duidelijk: hoe meer wij deze kennis van geestelijke hiërarchieën *leven*, hoe meer we beseffen welke plaats we daarin innemen, des te meer wij onze verantwoordelijkheden daarin zien. En hoe meer wij dit geestelijk inzicht in ons dagelijks leven toepassen, hoe meer wij onze ethische en morele kwaliteiten en onze visie op de maatschappij verbeteren, des te groter de harmonie in de maatschappij zal zijn. Hoewel doorgaans onzichtbaar voor ons, hebben onze individuele inspanningen en ons gezamenlijke werk een positief en verheffend effect op de hele mensheid.

Zie wat de Mahā-Chohan zegt over het feit dat een eenzijdige ontwikkeling van het intellect ons geestelijk in slaap doet vallen in plaats van ons wakker te schudden:

De intellectuele delen van de mensheid lijken zich snel in twee klassen te verdelen, de ene bereidt zich onbewust voor op lange perioden van tijdelijke vernietiging of toestanden van onbewustzijn als gevolg van de opzettelijke overgave van hun intellect, van het gevangen zetten ervan in de enge groeven van onverdraagzaamheid en bijgeloof, een proces dat wel moet leiden tot de volslagen misvorming van het intellectuele beginsel; terwijl de andere klasse zonder enige terughoudendheid opgaat in haar dierlijke neigingen met de vaste bedoeling om zich in geval van mislukking over te geven aan pure vernietiging, aan duizenden jaren van aftakeling na de fysieke ontbinding. Die ‘intellectuele klassen’, die reageren op de onwetende massa’s die zij aantrekken en die naar hen opkijken als nobele en goede voorbeelden om te volgen, degraderen en ruïneren moreel degenen die zij behoren te beschermen en te leiden. Tussen vernederend bijgeloof en nog vernederender bruto materialisme vindt de witte duif der waarheid nauwelijks plaats om haar vermoeide, onwelkome voet te laten rusten...⁽¹⁾

Hieruit kunt u dus concluderen dat voor ITC, en voor alle theosofische organisaties, de nadruk moet liggen op spirituele ontwikkeling.

Spirituele ontwikkeling in het licht van het hoofddoel

van The Theosophical Society – de idee van Universele Broederschap – gaat hand in hand met de groei van mededogen. Als we geestelijk de eenheid, de onderlinge verbondenheid van al het leven beginnen te begrijpen, is het eenvoudigweg onmogelijk om *niet* dienovereenkomstig mededogen te ontwikkelen.

Hoe kunnen we deze ontwikkeling van spiritueel inzicht beschrijven in theosofische termen, in termen die we allemaal kennen? We weten allemaal dat Manas zevenvoudig is, zeven aspecten heeft. En een eenzijdige nadruk op de training van het *manas*-aspect van Manas, dat wil zeggen, het intellect, zal ons niet helpen.

Het is het *buddhi*-aspect van Manas dat we moeten doen ontwaken: visie, het zien van samenhang, het begrijpen van 'oorzaken en gevolgen' op lange termijn, het herkennen van het meer duurzame aspect van alle steeds veranderende dingen en omstandigheden om ons heen. Dat zal ons helpen te zien wat we werkelijk zijn: een spiritueel wezen. Dat helpt ons ook te beseffen dat wij deel uitmaken van een groter geestelijk wezen. Net zoals een cel van ons lichaam, of een gedachte in ons bewustzijn, een deel van ons is.

Natuurlijk is het niet de bedoeling van Theosofie of ITC om dienstbaarheid aan de goden te betrachten, rituele offers te brengen, te bidden, enzovoort. Het is de bedoeling dat wij ons realiseren dat wij deel uitmaken van een grotere kosmische eenheid, een groter spiritueel wezen. Wij zijn goden in embryo's, wij moeten als zodanig leven en handelen.

Om deze conferentie af te sluiten, wil ik uw aandacht vragen voor een van de belangrijkste objecten van ITC: ‘kruisbestuiving’.

Iedereen beïnvloedt alle anderen. Elke gedachte die wij denken beïnvloedt de sfeer om ons heen. Maar dat gebeurt meestal onbewust, zonder dat we het beseffen.

Actieve kruisbestuiving betekent dat we *bewust* proberen elkaar wakker te schudden met gedachten en idealen van een hoge, spirituele kwaliteit. Geven wat we hebben, en openstaan voor de ideeën van anderen. Dat is wat ik de afgelopen dagen heb zien gebeuren. Ik denk dat we dit jaar echt een stap vooruit hebben gezet. Ik vernam ook ideeën om dit vaker te doen dan één keer per jaar. Dat is zeker iets waar het ITC-bestuur aan denkt. Over het praktische ‘hoe en wanneer’ moet zorgvuldig worden nagedacht.

In de tussentijd kunnen we doorgaan met het verdiepen

van ons begrip van de Eeuwige Zon der Waarheid. Kijk onze lezingen op YouTube terug, lees onze lezingen op onze website. En deel uw verdiept spiritueel inzicht binnen uw eigen theosofische kring.

Met deze ideeën sluit ik de ITC-conferentie 2022, en dank u *allen* voor uw bijdragen.

Meester K.H. over hoe je waarheid vindt

Maar als u wilt bereiken wat u zich voor ogen stelt, namelijk een helderder begrip van de buitengewoon diepzinnige en aanvankelijk onbegrijpelijke theorieën van onze occulte leer, mag u nooit toestaan dat uw gemoedsrust wordt verstoord tijdens uw literaire werkzaamheden of voor u zich aan het werk zet. Want het is op het vredige en onbewogen vlak van een onverstoord gemoed, dat de uit het onzichtbare vergaarde visies in de zichtbare wereld tot uitdrukking komen. U zou anders vergeefs zoeken naar deze visies, die flitsen van plotseling licht, die al tot de oplossing van zoveel kleinere vraagstukken hebben bijgedragen en deze alleen kunnen de waarheid voor het oog van de ziel brengen. Wij moeten met angstvallige zorg ons denkgebied bewaken tegen alle vijandige invloeden die dagelijks in onze gang door het aardse leven opdoemen.⁽²⁾

Referenties

---

1. *Brief van de Mahā Chohan*, de spirituele leider van de Meesters van Wijsheid en Mededogen, die achter de oprichting van de Theosophical Society stond. De brief is op verschillende websites te vinden, bijvoorbeeld op: <http://www.theosophyconferences.org/wp-content/uploads/2016/10/Maha-Chohan-Letter.pdf>.
2. *De Mahatma brieven aan A.P. Sinnett*. The Theosophical University Press, Pasadena, 1979, p. 72-73. Vertaling van: *Mahatma Letters to A.P. Sinnett, Letter June 30th*, 1882. Letter 65, p. 169 (Chron. editie); Letter 11, p. 64 (Barker edition).

Erwin Bomas

Lichtbrengers in de samenleving

Frans Douw

Wij allen hebben edele, onbaatzuchtige vermogens in ons, of we die nu al actief inzetten of niet. Er zijn mensen in onze samenleving, die daar duidelijk in hun leven uitdrukking aan geven. Die kunnen we daarom terecht 'lichtbrengers' noemen. Ze verdienen onze aandacht, omdat ze ons kunnen inspireren om ons innerlijke potentieel te activeren en meer licht in de wereld te brengen. Daarom deze rubriek, waarin we steeds een bekende of minder bekende lichtbrenger aan onze lezers voorstellen. Dit keer ex-gevangenisdirecteur Frans Douw.

Wie is Frans Douw?

Frans Douw is een ex-gevangenisdirecteur. Hij is directeur geweest van verschillende gevangenissen, waaronder de Bijlmerbajes en het Pieter Baan Centrum. Ook is hij auteur van het boek *Het zijn mensen*⁽¹⁾, waarin hij terugkijkt op zijn loopbaan en belangrijke lessen daaruit deelt. Verder is hij medeoprichter van de Stichting Herstel en Terugkeer die zich inspannt om betrokkenen bij de gevolgen van een misdaad – slachtoffers, daders, familie en professionals – bij elkaar te brengen ten behoeve van herstel.

Het zijn mensen

De titel die Douw gekozen heeft voor zijn boek *Het zijn mensen* is veelzeggend. Deze verradt al dat Douw bewust op een bepaalde manier naar gedetineerden kijkt. Douw ziet dat mensen in het rechtssysteem vaak beoordeeld worden op een delict dat

ze hebben gepleegd, en zo gereduceerd worden tot slechts een crimineel. Maar een mens is niet zomaar in een hokje te stoppen, zegt Douw.⁽²⁾ Een misdadiger kan tegelijkertijd een liefdevolle vader zijn, of een heel goede ambachtsman. Dit is niet alleen maar theorie voor Douw.

Zo vertelt hij in zijn boek over een gedetineerde Gillis die ex-leider was van een motorbende en vastzat op de verdenking van diverse moorden. Toen Frans Douw in de saaie gevangenis, waar hij net directeur was, het idee opperde om tuinen aan te leggen, stuitte hij meteen op weerstand. Kost het niet te veel geld? Houden we dit wel in de hand? Gaan ze geen wiet verbouwen? Maar hij haalde wat zaden en plantjes bij de supermarkt en liet personeel en gedetineerden aan de slag gaan. Algauw nam Gillis het voortouw. Hij zoog allerlei kennis over tuinieren

op, leerde met de werktuigen werken en leidde zijn medegevangenen op tot hoveniers. De tuin breidde zich langzaam uit. Ze groeven een vijver en lieten er koi-karpers in zwemmen. Ze gingen hun eigen groenten en fruit verbouwen in een oude kas.

Op verzoek van de gevangenen zelf werden de groenten en het fruit gedoneerd aan de voedselbank, zodat arme kinderen, zoals zij vroeger zelf waren geweest, ook gezond en biologisch konden eten.

Frans verhaalt hoe hij een Amerikaanse collega-gevangenisdirecteur met gezin op bezoek kreeg, die vervolgens door Gillis werden rondgeleid in de tuinen met daarbij een grote schuur vol met gereedschap zoals motormaaiers, bijlen en zagen. De Amerikanen voelden zich zichtbaar ongemakkelijk. Maar zowel Frans als Gillis stelden de bezoekers gerust en gaven aan dat het gereedschap alleen in handen komt van gedetineerden die daarmee om kunnen gaan.

Frans vertelt hoe het bezoek zo'n indruk maakte op de Amerikanen, dat de zoon van het gezin daarna besloot om criminologie te gaan studeren en zich in te zetten om het Amerikaanse gevangenisstelsel te verbeteren. Een mooi voorbeeld van inspiratie.

Emanatie en vertrouwen

Het voorbeeld van Gillis tekent het vertrouwen dat Frans zijn gedetineerden geeft. *Het zijn mensen* staat vol met dit soort verhalen die ook laten zien welke positieve gevolgen uit dit vertrouwen voortkomen. Een mooi voorbeeld van wat we in de Theosofia ook wel 'emanatie' of letterlijk 'uit-stroming' noemen.

Elk wezen straalt een bepaalde sfeer of bewustzijns-karakteristiek uit, bewust of onbewust, wat bij anderen, ook weer bewust of onbewust, een overeenkomstige karakteristiek ontlokt. Als je bijvoorbeeld een sfeer van een inspirerende aard emanert, door je kijk op de innerlijke mens achter de gedetineerde, dan activeer je ook het menselijke in de ander. Bij Frans Douw is dit een deels intuïtief, maar ook een deels zelfgekozen proces.

Tijdens zijn eigen jeugd als raddraaier, opgegroeid in de achterbuurten van Den Haag, ervoer hij zelf hoe het was om veroordeeld en weggezet te worden. Hij werd diverse malen van school getrap, meestal omdat hij moeilijk om kon gaan met machtsuitoefening, pestgedrag of onrechtvaardigheid. Vervolgens kwam hij in aanraking met mensen die onderaan de maatschappelijke ladder bungelden. Mensen die vaak met geweld te maken hebben gehad of een crimineel verleden hebben. Ook belandde

hij als puber een aantal keer in de cel wegens wangedrag en diefstal. Een 82-jarige Duitse non nam hem uiteindelijk onder haar hoede en liet bij hem doorschemeren dat hij niet de enige was die het moeilijk had in het leven, waar ze als Duitse in de naoorlogse tijd in Nederland wel over mee kon praten. Ze zorgde ervoor dat hij zijn mavo-diploma haalde. Cum laude.

Door dit verleden leert Douw hoe je langs de rand van de samenleving kunt scheren. Dit maakt hem duidelijk meer vergevingsgezind tot medemensen die de verleiding niet kunnen weerstaan om over het randje te gaan en zo de criminaliteit inglijden. Ik ben geen haar beter dan hen, zegt hij in een interview over de gevangenen in de inrichtingen waar hij directeur was. Maar je ziet bij Douw dat zijn vergevingsgezindheid en het vertrouwen in zijn medemens niet voortkomen uit een negatief mensbeeld — dat de mens makkelijk te verleiden is, zondig, of een slachtoffer van zijn omstandigheden. Nee, bij hem komt dat juist door zijn beeld dat elk mens een positieve kracht in de wereld kan zijn en een bijdrage kan leveren aan de samenleving. Waar hij zelf met zijn eigen leven een voorbeeld van is. Zo spreekt hij bijvoorbeeld ook over situaties waarin hij als gevangenisdirecteur met zijn leven bedreigd werd, waar hij zich zonder geweld uit wist te redden. "Maak contact", zegt hij daarover.⁽³⁾ Oftewel: spreek het medemenselijke in de ander aan. Dit is dan ook geen trucje van Douw. Het is zijn eigen ontwikkelde *mentaliteit*. Als hij de gedetineerden met een eigen agenda of andere bijbedoelingen tegemoet was getreden, dan hadden ze dat onmiddellijk doorzien. De wijze waarop Douw omgaat met zijn gedetineerden sluit aan op het universele mensbeeld dat de Theosofia biedt. Een mens is een in essentie geestelijk-goddelijk wezen, heeft alle mogelijkheden latent in zich en is continu lerend, bewust of onbewust, om zijn innerlijke potentie tot uitdrukking te brengen.

Straf of herstel

Het is niet verwonderlijk dat Douw vanuit zijn mensvisie bijzonder kritisch is op het beleid van steeds harder straffen. Uit zijn boek blijkt dat hij tijdens zijn loopbaan veel hiertegen geprotesteerd heeft. Hij blijkt zelf duidelijk een voorstander van herstelrecht en zet zich er nu, na zijn pensioen, volledig voor in via zijn Stichting Herstel en Terugkeer. Bij herstelrecht wordt het zwaartepunt voor het omgaan met misdadig verlegd van straf naar herstel. Daarmee worden ex-gedetineerden actief geholpen bij de terugkeer naar de samenleving. Zoveel mogelijk

betrokkenen, bij voorkeur ook de slachtoffers, worden daarbij ingezet.

Deze aanpak past heel goed bij het theosofische perspectief van karma. Vanuit karma gezien is het leven als een groot web, waarin alle wezens verbonden zijn. En alle wezens zijn zelfs onlosmakelijk en eeuwig verbonden, omdat ze in diepste essentie EEN zijn, het centrale uitgangspunt van de Theosofia. Mensen begaan misdaden als ze de eenheid niet herkennen en vanuit afgescheidenheid handelen. Eigenlijk missen deze mensen kennis, zelfkennis. Ze ervaren de eenheid niet in zichzelf en dus ook niet met anderen. Maar omdat elk mens in essentie die eenheid is, hoeven we nooit de moed te verliezen om dit bij een ander wakker te maken. Het zal misschien niet in één incarnatie lukken om iemand die een misdaad begaan heeft tot een mededogend mysticus te maken, maar alleen al het perspectief van deze potentie zal herstel van harmonie een stuk dichterbij brengen. En alleen die mensen die deze potentie in enige mate in zichzelf hebben wakker gemaakt, zijn in staat anderen daarbij te helpen. Gelukkig zijn er lichtbrengers als Frans Douw aan wie we een voorbeeld kunnen nemen.

We eindigen dit stuk met een passend citaat van William Quan Judge, Leider van de Theosophical Society tussen 1891 en 1896.⁽⁴⁾

Wat is de betekenis en reikwijdte van de term 'Universele Broederschap'?

Eusebio Urban (pseudoniem van Judge):

Ik heb gehoord van 'gerechtvaardigde woede', van een 'gepaste terugtrekking van sympathie' en van 'bestrafing van boosdoeners', maar ze lijken mij ontheosofisch en tegengesteld aan Universele Broederschap. De leer van Jezus en die van Buddha staan op vergeving en eeuwige sympathie. Daarom lijkt het mij dat, hoewel de zelfzuchtige inbreuk maakt op mijn rechten, ik de overtreding onmiddellijk moet vergeven en mijn medeleven moet betuigen voor hun geestelijk verlies en degradatie. Door aan te dringen op de tegenovergestelde weg, negeren theosofen de natuurwet die occultisten welbekend is, namelijk dat mentale houdingen in alle richtingen gevolgen hebben, waardoor verstoringen worden veroorzaakt of harmonie wordt geschapen. Elke bestraffende houding die ik aanneem werkt zowel op mijn broeder als op mijzelf in, veroorzaakt bij hem de neiging om de veroordeelde daad te herhalen, en vergroot bij mij de zaden van het kwaad die ik misschien heb. Terwijl, door mijn 'gerechtvaardigde woede', wat ik mijn rechten noem voor het

ogenblik beschermd en verklaard worden, is het werkelijke en innerlijke effect slecht, en de resultaten in deze incarnatie evenals in een volgend leven zijn pijnlijk. Telkens als ik zo een oordeel vel en een vonnis tegen mijn medemens uitspreek, trek ik van hem bepaalde bekende en krachtige invloeden naar mij toe die in dat deel van zijn natuur verblijven dat zijn fout veroorzaakt heeft, en zo worden mijn eigen fouten en kwade neigingen versterkt. Buddha zei: "Haat houdt nooit op door haat." Deze 'rechten' die wij zo graag willen beschermen zijn slechts door onszelf verklaard, en wij bezitten geen andere rechten dan die welke ons Karma ons kan toekennen.

Referenties

---

1. F. Douw. *Het zijn mensen*. Atlas Contact, 2021. Bron: https://www.npostart.nl/tijd-voor-max/07-04-2021/POW_04864754. Frans Douw is te zien van 16m:34s tot 26m:34s.
  2. Idem.
  3. Meer over herstelrecht is onder andere te vinden in eerdere artikelen in *Lucifer*:
    - Barend Voorham, 'Misdaadpreventie'. Artikel in: *Lucifer*, nummer 29, november 1985, p. 165-171.
    - Barend Voorham, 'Voor wie is dat slot? Misdaadpreventie II'. Artikel in: *Lucifer*, nummer 50, mei/juni 1989, p. 68-73.
    - Henk Bezemer, 'Naar een mystieke rechtspraak. Een uniek proefschrift besproken'. Artikel in: *Lucifer*, jaargang 33, nummer 3, juni 2011, p. 48-53.
    - Bianca Peeters en Henk Bezemer, 'Jacques Claessen en de humanisering van het misdaadrecht'. Artikel in: *Lucifer*, jaargang 33, nummer 6, december 2011, p. 76-80.
    - 'Eigen dorp als gevangenis'. Artikel in: *Lucifer*, jaargang 38, nummer 1, februari 2016, rubriek 'Gesignaleerd', p. 27-28.
    - Zie ook op ons YouTube-kanaal 'Een spirituele kijk op strafrecht': http://www.youtube.com/watch?v=WfjTanmfMgkab_channel=TheosophicalSocietyPointLoma-NL.
  4. W.Q. Judge, *Echoes of the Orient. Volume II*, p. 253-254 (2009 editie).
-

De twee gezichten van hoop

Hoop is geen eenduidig begrip. We kunnen onderscheid maken tussen passief en afhankelijk hopen en actief, zelfstandig hopen. En dan blijkt de actieve vorm een grote spirituele waarde te hebben.

Hoop doet leven, luidt een bekend spreekwoord. Sommigen mogen dit in triviale situaties als een cliché gebruiken, maar als we het begrip hoop in theosofisch perspectief nader belichten, blijkt het een pareltje met een diepe betekenis.

Hoop is geen eenduidig begrip waar we een heldere definitie achter kunnen zetten. Het ervaren van hoop is sterk afhankelijk van onze visie op het leven en van de denkkarakteristieken die we op een bepaald moment dominant laten zijn.

Dit vereist enige uitleg. Maar laten we eenvoudig beginnen met de vaststelling dat hoop is gericht op de toekomst. Daarbij kan het gaan om hoop op iets voor onszelf of onze naasten, zoals een goede gezondheid, of om hoop voorbij onszelf, op grotere schaal, als we bijvoorbeeld denken aan wereldvrede en een beter milieu.

Dan worden er twee mogelijke scenario's zichtbaar waarlangs hoop zich kan ontwikkelen.

Het eerste scenario is passief en het spreekwoord *hoop doet leven* is hier nauwelijks op van toepassing. We

hopen dat er iets gaat gebeuren of iets gaat lukken, of we hopen juist het tegenovergestelde. We weten het niet zeker, of we wensen het tegen beter weten in. Soms hopen we zelfs dat iets al is gebeurd — zijn we bijvoorbeeld geslaagd voor dat examen? Het feit ligt al vast, maar we kennen de uitslag nog niet. Dat kennen is nog toekomst en daarom kunnen we hopen.

Het is de afwachtende houding waarin mensen zelf niet of nauwelijks actief bij de gebeurtenis zijn betrokken. Soms zijn de omstandigheden zo dat zij op zo'n moment niet anders kunnen, soms ook heerst onverschilligheid en ontbreekt de wil om er werkelijk iets aan te doen. Maar vooral bij dreigende negatieve gebeurtenissen kunnen mensen vervallen tot een verlammende passiviteit door angst, onmacht en twijfel. Als een pessimistische toeschouwer zien zij zichzelf afhankelijk van anderen, afhankelijk van 'het lot', of zoeken hun heil in gebeden tot hogere machten.

Dit klinkt allemaal niet positief. Laten we, voordat we analyseren wat mensen

Kerngedachten

» Actieve hoop is de overtuiging dat succes haalbaar is.

» Als wij openstaan voor de spirituele invloed van ons buddisch beginsel kunnen we een beeld vormen van hoe te leven ten bate van het geheel.

» Hoop, in de actieve en bovenpersoonlijke vorm, is ook het groeiende inzicht in de aard en werking van de Kosmos en van het Leven.

in deze mentale situatie brengt, daarom kijken naar het scenario dat het spreekwoord wel alle eer aandoet.

In dit tweede scenario staat de actie, het zelfinitiatief, centraal. We zien kansen om iets te bereiken en hoewel succes niet is verzekerd, 'gaan we er vol voor'. We zijn optimistisch. Het is idealisme om iets te willen en het vergt realisme en inzicht om te beseffen dat je eigen inspanning noodzakelijk is om verder te komen. Het is ook het positief denken dat negatieve ontwikkelingen in de wereld actief maar vreedzaam kunnen en moeten worden bestreden. *De hoop is hier de overtuiging dat succes haalbaar is.* Nog steeds geen garanties dus, maar wel het besef dat we falen alleen aan onszelf kunnen wijten. Zowel individueel als collectief kunnen we deze vorm van hoop laten leven door te weigeren om tegenslag, onrecht en misstanden passief te accepteren.

Rajas

Voor de duidelijkheid: activiteit en passiviteit zijn zeker niet altijd synoniem met positief en negatief. Een wijs mens heeft geduld en kan wachten op het juiste moment van handelen, maar zal ook zijn tijd niet in ledigheid doorbrengen. Activiteit en passiviteit zijn in de Theosofia te herleiden tot Rajas en Tamas, twee van de drie essentiële eigenschappen van ons bewustzijn. De derde is Sattva, wat staat voor harmonie, waarheid en goedheid. De wijze 'beheert' vanuit die eigenschap zijn momenten van handelen en geduld.

Hoop is een vorm van denken waarbij activiteit verreweg de voorkeur geniet. Rajas wordt ook omschreven als het resultaat van de elementaire drang die het verlangen naar verandering teweegbrengt.⁽¹⁾ En verlangen ligt niet ver van hoop af.

Afgescheiden of in eenheid denken

Wat brengt mensen dan in de mentale staat van pessimisme en passiviteit, als het om hoop gaat? We kijken even naar een voor veel lezers van *Lucifer* vertrouwd schema, dat de theosofische indeling laat zien van de beginselen die elk wezen in essentie in zich draagt.

De mens is in zijn evolutie gevorderd tot het ontwikkelen van denken, Manas. De denkaspecten corresponderen met de beginselen, waarbij we voor de uitdaging staan om, naast het intellectuele, het inzichtelijke en inspiratieve aspect van ons denken wakker te schudden. De lagere vier aspecten zouden we al moeten kunnen beheersen, maar in het algemeen kunnen we concluderen dat ook in deze fase van onze evolutie er nog het nodige werk aan de

winkel is voordat we van een harmonieuze toestand kunnen spreken.

Bij het ervaren van hoop gaat het om het verschil tussen persoonlijk en bovenpersoonlijk denken. De persoonlijk denkende mens ziet zichzelf gescheiden van de rest van de wereld: de 'ik ben ik' ervaart geen essentiële verbinding met het leven als totaliteit. Bovenpersoonlijk denken, ook als we daar pas voorzichtig kleine stapjes in zetten, maakt ons tot een mens die de eenheid van alles, de verbondenheid van het Ene Leven, begint te ervaren. Dat is de boodschap van de hogere beginselen, die we, leven na leven, moeten leren verstaan. Het gebruik van de bovenpersoonlijke denkaspecten biedt ons een visie op het leven die optimisme en het verlangen naar positieve veranderingen stimuleert.

Laten we dit wat verder uitwerken. Zoals we al zeiden is het ervaren van hoop sterk afhankelijk van onze visie op het leven. De basisgedachten van de Theosofia maken ons dit heel duidelijk. De drie Grondstellingen uit H.P. Blavatsky's *De Geheime Leer*, samengevat als grenzeloosheid, cycliciteit en groei van bewustzijn, leiden tot een levensvisie waarin de processen van wederbelichaming en de wetmatigheid van herstel van harmonie (karma, de immer rechtvaardige combinatie van oorzaak en gevolg), ons als de eerste twee van de zeven Juwelen van Wijsheid al een schitterend perspectief bieden. We zijn een eeuwig groeiend bewustzijn. We hebben in essentie altijd kansen om (van onze fouten) te leren, leven na leven. In essentie is er absolute rechtvaardigheid, vroeger of later. Zonder deze basis is elke hoop ijdel, maar door het buddhisch ideaal van bovenpersoonlijkheid te verlevendigen is er ware Hoop, zo stelt W.Q. Judge in het artikel 'Musings on the True Theosophist's Path'.⁽²⁾

Hoop, in deze actieve en bovenpersoonlijke vorm, is ook

het groeiende inzicht in de aard en werking van de Kosmos en van het Leven. G. de Purucker zegt in *Wind of the Spirit* dat alle wezens eens hun Buddhi-natuur ontwikkeld zullen hebben. Een realistische hoop omdat zekerheid wacht.⁽³⁾

Gevolgen van beperkt denken

Als we ons, wellicht nog niet zo bewust van onze bovenpersoonlijke mogelijkheden, beperken tot de kleine denkcirkel van het persoonlijke denken, is onze visie op het leven veel diffuser en kwetsbaar voor pessimisme en passiviteit. Persoonlijk denken neemt al snel de vorm aan van een zelfgecreëerde droom, waarin geen plaats is voor gedachten die gaan over een betere wereld.

Een aardig voorbeeld van de beperktheid van intellectueel denken zonder de kracht van bovenpersoonlijk denken te herkennen, gaf *de Volkskrant* in het eerste deel van de serie 'Missie Nederland', waarin *out of the box* voorstellen werden gedaan om Nederland in 2030 CO₂-negatief – dus zeer klimaatvriendelijk – te krijgen.⁽⁴⁾ Op zeven gebieden werden technische mogelijkheden besproken, maar één gebied ontbrak volledig: het besef dat mensen vooral *anders* zullen moeten gaan denken. En zonder dat is er weinig hoop op verbetering. Ons denken bepaalt tenslotte met welke intentie we technieken ontwikkelen en inzetten.

Prometheus

Tal van filosofen en schrijvers hebben zich in de loop der eeuwen over het fenomeen hoop gebogen. In veel bespiegelingen komt daarbij de mythe van Prometheus en Pandora ter sprake en die is theosofisch ook bijzonder interessant.

In het verhaal zoals het algemeen bekend is stal Prometheus, een van de Titanen, het vuur bij de goden op de Olympus en gaf het aan de mensen. Zeus, de oppergod van de Olympus, strafte zowel Prometheus als de mensen voor deze diefstal van 'het verboden vuur'. Prometheus wordt aan een rots geketend en moet elke dag dezelfde lichamelijke kwelling ondergaan, totdat hij uiteindelijk door Heracles wordt bevrijd. Ook de mensheid krijgt het zwaar: Prometheus' broer Epimetheus had van hem een kruik in bewaring gekregen met daarin alle ellende die de mensheid kon treffen. Pandora, de vrouw van Epimetheus, opende de kruik – zoals Zeus had voorzien – ondanks de waarschuwing dat nooit te doen. Zo ontsnapten plagen als ziekte, ouderdom, oorlog, verslaving en dergelijke. Maar door de kruik snel weer te sluiten wist

Pandora één ding te behouden: de hoop.

Uit deze kort samengevatte versie van de mythe wordt nog niet duidelijk of er vanuit passief of actief oogpunt naar de hoop uit deze kruik (ooit foutief vertaald als doos) wordt gekeken. De Griekse mythologie is niet altijd eenvoudig te duiden.

Mānasaputra's

Gelukkig vinden we bij H.P. Blavatsky meer duiding.⁽⁵⁾ Ten eerste stelt zij vast dat de oorsprong van de mythe zeker tot het oude India is te herleiden, maar waarschijnlijk nog ouder is. En verder wordt duidelijk dat deze mythe handelt over de ontwikkeling van het menselijk bewustzijn die zich over vele miljoenen jaren uitstrekt. De details hiervan vallen buiten het kader van dit artikel.

Als we nog even kijken naar het schema dat we net gebruikten, zien we boven het beginsel Manas de beginselen Buddhi en Ātman. De inspiratie van de bewustzijnen die deze beginselen belichamen, bereikte de mensen voor het eerst miljoenen jaren geleden, toen ons nog praktisch slapende denkvermogen min of meer gereed was om zelfbewust te gaan leren denken. Dit aanzetten tot werkzaam denken was een actieve daad van buddhische bewustzijnen, in de Theosofia bekend als Mānasaputra's, Zonen van het Denkvermogen.

In de mythe van Prometheus kunnen we Zeus nu zien als de mens bij wie het zelfbewuste denken nog niet is 'ontstoken'. De 'gift' van Prometheus pakte tweeledig uit: een zegen omdat Manas de verbinding is met onze geestelijke beginselen en een vloek als we het aanwenden voor zelfzucht, gericht op de lagere beginselen. De hoop bleef in de kruik omdat we altijd kunnen kiezen voor de geestzijde.

Prometheus kunnen we enerzijds zien als symbool van de Mānasaputra's. De rots waaraan hij werd gekluisterd staat voor de lagere sfeer – de onze – waarin deze bewustzijnen zich begaven en die voor hen te vergelijken is met de onderwereld.

Anderzijds zien we in deze mythe de 'innerlijke Prometheus', onze innerlijke Mānasaputra, die werd gekluisterd aan de stof omdat de mens zich zelfzuchtig daarop richtte, met alle rampzalige gevolgen van dien.

Wat bedoelen we met de 'innerlijke Prometheus'? Het ontwikkelen van denkvermogen – een proces dat nog steeds voortduurt – is geen automatisme dat we passief ondergaan. Wij mensen moeten er actief aan werken. En zeker als we de moed hebben om ook de buddhische en

ätmische denkaspecten in onszelf wakker te maken. Het proces daarbij is vergelijkbaar met het werk van de Mānasaputra's. Als wij openstaan voor de spirituele invloed van ons buddhisch beginsel – die er altijd is maar die we in het algemeen nog te weinig toelaten – kunnen we inzicht in het leven opbouwen: onze buddhische denkkarakteristiek. We kunnen ons een beeld vormen van hoe het leven positief te leven, ons richten op het ideaal van een actieve broederschap. We kunnen ons een beeld vormen hoe we tegenslagen, onrecht en misstanden effectief en vreedzaam bestrijden en zo dat ideaal stap voor stap realiseren. *Dat is de hoop die we kunnen activeren.* De hoop die is gebaseerd op de innerlijke zekerheid dat dit de enige juiste weg is. De hoop die doet leven.

Referenties

---

1. G. de Purucker, *Occult Glossarium*. Stichting I.S.I.S., Den Haag 1993, p. 197.
2. W.Q. Judge, *Echoes of the Orient. Volume I*. Point Loma Publications, San Diego, 1975, p. 17-23. Aan het einde van het artikel 'Musing on the True Theosophist's Path' schrijft hij: "Er is geen hoop meer op de bevrediging van onze hartstochten, onze nieuwsgierigheden, onze eerzucht of zucht naar gewin. Er is ook een andere Hoop — de ware; en een wijs man is hij die tot de kennis daarvan komt. Zuster van Geduld, samen zijn zij de Peetmoeders van het Juiste Leven."
3. G. de Purucker, 'The Vision of the Lord Buddha'. Opgenomen in: *Wind of the Spirit*. Point Loma Publications, San Diego, 1976, p. 134-135.
4. Bart van de Weijer, 'Niks uitstoten, opnemen'. Artikel in: *de Volkskrant*; d.d. 17 juli 2021.
5. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer. Deel II*. Theosophical University Press, Pasadena, Den Haag, 1988, p. 304-306 en 464-477. En: H.P. Blavatsky, *Collected Writings. Volume IX*. The Theosophical Publishing House, Adyar, 1962, p. 266-267.
6. H.P. Blavatsky, *The Theosophical Glossary* (postuum verschenen), lemma 'Prometheus'.
7. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer, deel II*. Theosophical University Press, Den Haag, 1988, p. 275 (p. 244 orig. Engelse editie).
8. Zie ref. 7, deel II, p. 476 (p. 422 orig. Engelse editie).

Helena P. Blavatsky over Prometheus

De Griekse logos; hij, die door het op aarde brengen van goddelijk vuur (intelligentie en bewustzijn) de mensen begiftigde met rede en verstand. Prometheus is het Helleense type van onze Kumâras of Ego's, zij die, door te incarneren in mensen, van hen latente goden maakten in plaats van dieren. De goden (of Elohim) waren ertegen dat de mens "als een van ons" werd (Genesis iii., 22), en "goed en kwaad" kende. Vandaar dat we in elke religieuze legende zien dat de goden de mens straffen voor zijn verlangen om te weten. Zoals de Griekse mythe vertelt, werd Prometheus op bevel van Zeus geketend aan een rots in het Kaukasus-gebergte, omdat hij het vuur had gestolen dat hij de mensen uit de hemel bracht.⁽⁶⁾

Vandaar de allegorie van Prometheus, die het goddelijke vuur steelt om de mensen in staat te stellen bewust voort te gaan op het pad van geestelijke evolutie, en zo het meest volmaakte dier op aarde verandert in een potentiële god, en hem vrij maakt om 'het koninkrijk van de hemel met geweld te nemen'. Vandaar ook de vloek die door Zeus wordt uitgesproken over Prometheus, en door Jehovah-Il-da-Baath over zijn 'opstandige zoon', Satan.⁽⁷⁾ Dit drama van de worsteling van Prometheus met de Olympische tiran en despoot, de zinnelijke Zeus, wordt dagelijks in onze eigen mensheid opgevoerd: de lagere hartstochten ketenen de hogere aspiraties aan de rots van de stof, om in veel gevallen de gier van verdriet, pijn, en berouw voort te brengen.⁽⁸⁾

Moeten we onze excuses aanbieden voor het verleden?

Dat beleidsmakers en gezagdragers regelmatig excuses aanbieden, kun je opvatten als een positieve ontwikkeling in de menselijke geschiedenis. Klaarblijkelijk hebben zij de conclusie getrokken dat sommige zaken uit het verleden niet hadden moeten plaatsvinden. Het maken van excuses verandert echter niet het verleden. Veranderingen ontstaan door *nu* te handelen.

Het maken van excuses – of het (nog) niet maken ervan – is een terugkomend nieuwsthem. De Nederlandse regering heeft in de afgelopen jaren onder andere haar excuses aangeboden voor het koloniale geweld in Indonesië, voor het toeslagenschandaal, de gaswinning in Groningen en de door de Bosnische Serviërs gepleegde genocide in Srebrenica, waarbij zowel aan de bevolking als aan de aldaar gestationeerde Nederlandse blauwhelmen excuses zijn gemaakt. Voor het slavennijverleden heeft de regering nog geen excuses gemaakt, wat de stad Amsterdam wel gedaan heeft.

Opmerkelijk waren ook de excuses van de Rooms Katholieke Kerk bij monde van de paus aan de oorspronkelijke bewoners van Canada, die mede door bewust beleid van deze kerk onderworpen werden aan een culturele en religieuze genocide: de ‘indiaan’ in tienduizenden kinderen moest worden uitgeroeid.

Er zijn mensen die bezwaar maken tegen deze excuses, vooral als het aangedane onrecht eeuwen geleden

heeft plaatsgevonden. Je kunt je inderdaad afvragen welke blaam de hedendaagse Nederlander treft aan de slavenhandel of het koloniale geweld van enkele eeuwen geleden. Ervan uitgaande dat een reïncarnatiecyclus duizenden jaren kan duren, ligt het voor de hand dat mensen die nu leven er niet bij betrokken waren. Anderen vinden dit geen sterk argument; zij menen dat onze welvaart voor een groot deel te danken is aan het koloniale verleden met zijn slavenarbeid.

Karma

Over één zaak zullen voor- en tegenstanders van de ‘excusespolitiek’ het met elkaar eens zijn: het maken van excuses verandert het verleden niet. *What’s done cannot be undone*,⁽¹⁾ zegt lady Macbeth in het beroemde drama van Shakespeare, als haar man lamenteert over de moorden die hij gepleegd heeft. Dat het geen zin heeft te klagen, ook niet als je zulke vreselijke daden hebt verricht en als de omstandigheden

Kerngedachten

» We kunnen het verleden niet veranderen, zullen de gevolgen ervan moeten aanvaarden, maar we kunnen wel *nu* zo denken en handelen dat de toekomst veel menswaardiger wordt dan het verleden was.

» Excuses aanbieden heeft alleen zin als we consequenties voor ons huidige handelen eraan verbinden.

» Genoegdoening leidt nooit tot vrede; vergeving doet dat wel.

uitzichtloos zijn, vind je ook terug in Griekse drama's, zoals die van Sophocles, wat moderne classicisten wel uitleggen als dat je het onafwendbare noodlot moet accepteren.

Er is hier echter geen sprake van noodlot, tenminste niet als je dit opvat als een buiten de mens staande kracht die ons doemt tot bepaalde handelingen en die onze levensomstandigheden bepaalt.

De idee die dit alles werkelijk begrijpelijk maakt is de leer van karma: elke gedachte en daad is een oorzaak die altijd leidt tot ermee in karakteristiek overeenstemmende gevolgen. Daarop bestaan geen uitzonderingen. Daaraan verandert het al dan niet aanbieden van excuses of het hebben van spijt niets.

Dat betekent dat alle oorzaken uit het verleden hoe dan ook tot overeenstemmende gevolgen zullen leiden. Het betekent ook dat de omstandigheden waarin enig mens, of enig land, verkeert, altijd rechtvaardig zijn en voortkomen uit de oorzaken die dat menselijke wezen of de bevolking van dat land gezamenlijk, geschapen hebben. Zo hebben allen die in Nederland geboren zijn, een band met het nationale karma of de mentaliteit van ons land. Daarbij moet je wel in aanmerking nemen dat die mentaliteit niet alleen gevormd is door het koloniale verleden maar ook door het verzet daartegen en eveneens door de humanitaire en sociale tendensen die ook aanwezig waren. Dus al hebben mensen niet rechtstreeks bijgedragen aan de gruwelijkheden uit het verleden – die rechtstreekse verantwoordelijkheid ligt bij de mensen die toen leefden – ze kunnen zich er niet geheel en al los van maken. Zomin als dat de zoon of kleinzoon van een grootgrondbezitter het feit niet kan negeren dat zijn (groot)vader zijn rijkdom door uitbuiting heeft verkregen, kunnen wij onze ogen niet sluiten voor ons nationale verleden.

Schikgodinnen

In de Griekse oudheid werd de wetmatigheid van karma voorgesteld met het beeld van de drie *moirai* of schikgodinnen: Lachesis, Klotho en Atropos, die respectievelijk het verleden, heden en toekomst voorstellen.

Lachesis, het verleden, zou je kunnen zien als alle oorzaken die we gecreëerd hebben en die onvermijdelijk tot gevolgen moeten leiden. Atropos, de toekomst, is wat *onvermijdelijk* gaat komen. En daartussen staat Klotho, de spinster, het nu, waarin we keuzen maken, oorzaken leggen. Ze zit aan een weefgetouw en weeft aan het levensweb dat we zelf zijn.

Dit is een prachtig beeld van karma. Deze drie *moirai* zijn onafscheidelijk van elkaar: het is een drie-eenheid. Verleden, heden en toekomst zijn aan elkaar gerelateerd. Bedenk daarbij dat die drie *moirai* niet buiten ons bestaan. Ze zijn in ons, we *zijn* hen. We zijn ons eigen verleden, heden en toekomst. Wij zijn de oorzaken die we gezaaid hebben en die we in het heden en in de toekomst zullen oogsten. Dit beeld van de drie schikgodinnen laat eveneens overduidelijk zien dat ons 'werkterrein' niet in het verleden of de toekomst ligt, maar dat wij, als spinners van ons eigen lot, *nu* het werk moeten doen dat we onszelf hebben opgedragen. We leven nu, denken nu, handelen nu. De draden, in het verleden op het weefgetouw gesponnen, kunnen we niet ongedaan maken, maar we kunnen nu wel onze eigen wending geven aan het lot, niet door te rebelleren tegen de omstandigheden waarin we leven, maar door het beter trachten te doen dan we gedaan hebben.

Nu kun je terecht opmerken dat de huidige generaties niet de oorzaken van slavenhandel gezaaid hebben, of dat Canadese jongeren niet bijdroegen aan de culturele genocide van de oorspronkelijke bewoners. Maar geen enkel levensweb staat op zichzelf. Het is onderdeel van een groter web. Groter in de zin dat het samenhangt met al die mensen die nu leven, maar evenzeer met al degenen die al geleefd hebben en de structuren hebben gelegd voor de huidige samenleving. We zijn allen als Klotho. We hebben de spoel van het spinnewiel in onze hand, weven zonder op te houden aan ons eigen web, dat nauw verbonden, ja, feitelijk één is, met het grote, de gehele mensheid, ja, het gehele universele leven omspannende levensweb. We zijn onlosmakelijk verbonden met elkaar, zowel met de mensen die nu leven als die van het verleden en de toekomst. De centrale idee van de Theosofia is die van Eenheid. We zijn niet alleen elkaars broeder, we *zijn* in essentie de ander.

Verantwoordelijkheid

Als we op de hoogte zijn van een bepaald deel van dat kosmische levensweb – als we bijvoorbeeld kennis hebben genomen van het slavernijverleden van ons land – dan zijn we er *zelfbewust* mee verbonden. En als we ermee verbonden zijn, hebben we er ook een bepaalde verantwoordelijkheid voor.

Waar het dus feitelijk omgaat, is dat we ons *verantwoordelijk* weten voor alles waar we kennis van hebben. Niemand kan een karmische rekening gepresenteerd krijgen van iets wat hij niet kent, niet gekend heeft of ook niet zou

kunnen kennen. Maar zodra je ergens weet van hebt, is er communicatie tussen jou en de ander in het levensweb waar je samen deel van uitmaakt. Ook hier moet je genuanceerd over denken. Als je bijvoorbeeld sterk afwijzend tegenover de zogenaamde VOC-mentaliteit staat, heb je er toch kennis van en dus een band mee. Ook dan is er een zekere mate van verantwoordelijkheid. Natuurlijk zijn er verschillende gradaties in verantwoordelijkheid: ten opzichte van mensen die dicht bij je staan en met wie je in het verleden nauw hebt samengewerkt en geleefd – of misschien heb je hen wel *tegen*gewerkt – heb je een grotere verantwoordelijkheid dan bij een situatie in een land waarvan je vrijwel niets weet. En met mensen die tegelijk met jou hun periode van manifestatie hebben, heb je ook een hechtere band dan met mensen die in een manifestatieperiode leven wanneer jij in de rustfase van de dood verkeert. Je eerste plicht heeft daarom betrekking op mensen die op dit moment dicht bij je leven. Niettemin is er ook een algemene verantwoordelijkheid voor het geheel. Immers, komende generaties zullen te maken hebben met de handelingen van mensen die nu leven. En als je bijvoorbeeld geen acht slaat op de teloorgang van het milieu en onverschillig bent over de grote verschillen in welvaart tussen mensen, dan heeft dat zijn weerslag op vrijwel alle mensen op de aarde die nu en in de toekomst leven.

We zijn daarom medeverantwoordelijk voor het wel en wee in onze samenleving, voor de pijn die sommigen ervaren vanwege het feit dat hun voorouders tot slaaf gemaakt werden en vreselijk hebben moeten lijden. Zij vinden het heel belangrijk dat de Nederlandse regering excuses aanbiedt voor het leed dat hun voorouders is aangedaan.

Heeft excuses maken namens anderen zin?

De vraag is echter of het aanbieden van deze excuses zinvol is. Je biedt immers geen excuses aan voor je eigen daden, maar je doet dat *namens anderen*, namens je voorvaderen. Feitelijk houden die excuses in dat je afstand neemt van door anderen begane daden — en van de mentaliteit waaruit die daden voortkomen.

Als er sprake is van een oprechte nationale erkenning van aangedaan leed kan dit een positieve uitwerking hebben op de mentaliteit van een volk, waardoor de toekomstige karmische uitwerking makkelijker gedragen zal kunnen worden. Essentiële voorwaarde daarvoor is echter dat er consequenties met betrekking tot het eigen leven van nu aan verbonden worden. Zo kun je tot het besef komen

dat slavernij is voortgekomen uit een misplaatst superioriteitsgevoel en een onbeheerste drang naar aards bezit, maar als je met dit besef niets doet, is het verspilde moeite. Met andere woorden: dit besef moet wel tot actie leiden. De huidige generaties kunnen zich natuurlijk verontschuldigen voor wat hun voorouders misdaan hebben, maar ze kunnen het niet ongedaan maken. Wat ze wel kunnen doen – en dat is veel belangrijker – is een karakteristiek ontwikkelen, die tegengesteld is aan het gevoel van afgescheidenheid dat aan de basis ligt van elke vorm van slavernij. Ofwel, in je denken en handelen ga je altijd uit van de menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid, samenwerking en broederschap. Nooit ofte nimmer geef je je fiat aan uitbuiting, onvrijheid of slavernij.

Het trieste feit is namelijk dat slavernij nog steeds plaatsvindt, zij het onder andere vormen dan enkele eeuwen terug. De kledingindustrie in Bangladesh is een voorbeeld. Een ander voorbeeld zijn de ‘gastarbeiders’ in Qatar, die bij hun ‘werkgever’ hun paspoort moeten inleveren en onder gevaarlijke en vrijwel ondragelijke omstandigheden moeten werken aan voetbalstadions en andere prestigeprojecten. En, dichterbij huis: er zijn Nederlandse uitzendbureaus die werkgever en tevens huisbaas van Oost-Europese werknemers zijn en hen feitelijk zo overheersen dat er van vrijheid geen sprake meer is. De omstandigheden in deze drie voorbeelden zullen niet hetzelfde zijn als de slavenhandel in de 17e eeuw, maar vertonen toch duidelijk trekken van uitbuiting en beperking van vrijheid. Als we excuses aanbieden vanwege het slavernijverleden en we staan de verkoop van kleding toe die in mensonterende omstandigheden gefabriceerd is, ons nationale voetbalelftal sturen naar de stadions in Qatar waar duizenden arbeiders de dood vonden, en niets doen aan de uitbuiting van buitenlandse werknemers hier, dan hebben die excuses weinig zin, om niet te zeggen dat ze heel hypocriet zijn.

Een ander voorbeeld: de *first generation* in Canada stelde het op prijs dat de paus erkent dat zijn kerk uiterst wreed is omgegaan met inheemse kinderen, maar als die kerk blijft volhouden dat alleen zij de waarheid in pacht heeft, dat het Christendom de enige ware godsdienst is, en niet wil erkennen dat andere religies en culturen gelijkwaardig zijn, dan leg je de basis voor nieuw toekomstig onrecht. Immers, karma werkt altijd en zoals de karakteristiek van de oorzaak is, zo zal die ook van het gevolg zijn.

Genoegdoening en vergeving

Aanbieden van excuses namens anderen heeft voor de

aanbieder ervan dus alleen zin als hij de consequentie daaraan verbindt, dat hij niet zal terugvallen in die mentaliteit waarvoor hij zijn excuses aanbood.

En hoe zit het met hen aan wie excuses worden aangeboden. Zal het hun goeddoen?

Dat hangt ervan af hoe zij ermee omgaan. Zij kunnen zich erkend en begrepen voelen als medemens. Uit ervaringen van de Waarheidscommissie in Zuid-Afrika bleek dat alleen al het delen van de gruwelen die hebben plaatsgevonden bij de slachtoffers zorgt voor verlichting. Wellicht komt dan naar voren dat de daders in vele gevallen zelf ook slachtoffer zijn geweest. In de gevallen bij de Waarheidscommissie betrof het daders en slachtoffers die nog leven. Het is natuurlijk veel moeilijker tot begrip te komen voor de wandaden van mensen die eeuwen geleden leefden.

Wellicht kan enige historische kennis nuttig zijn; niet om die wandaden vergoelijken, maar wel enig begrip op te roepen. Immers, eeuwenlang heerste in Europa de algemeen gekoesterde waanidee dat de christelijke kerk de waarheid in pacht had. Dat voedde het superioriteitsdenken van de Christenen. Op basis van de interpretatie van bijbelse teksten voelden vrijwel alle Christenen zich boven anderen verheven. Mensen hadden nooit geleerd zelfstandig te denken. Er was onder brede lagen van de bevolking een enorme onwetendheid omtrent talloze zaken. Er waren groteske vooroordelen. Nogmaals, dit pleit geenszins de slavernij vrij, maar hierdoor kunnen we wel de toestand van weleer beter *begrijpen*. En alles begrijpen, is alles vergeven.

Dat begrip kan slachtoffers helpen om boven wraakgevoelens uit te stijgen en de Mens achter de dader weer te zien. In het licht van karma is dit ook interessant. Of we het fijn vinden of niet, er is een band tussen slachtoffer en dader. Die band krijgt door de excuses al een iets andere karakteristiek, waardoor herhaling van soortgelijke daden in de toekomst mogelijk minder snel zal plaatsvinden. Als je namens anderen excuses aanbiedt, zal het effect mogelijk minder zijn, maar er zal toch enige invloed zijn.

Op die manier kan het aanbieden van excuses, ook namens anderen, een *gezamenlijke* stap voorwaarts zijn naar een menselijker samenleving. Het kan een aanmoediging zijn een mentaliteit van gelijkwaardigheid en samenwerking te ontwikkelen. Als een welgemeend excuus dit teweegbrengt, dan heeft het enig nut.

Maar als de excuses worden opgevat als een *genoegdoening*, dan is er niet veel geleerd, vrees ik. Genoegdoening leidt

nooit tot werkelijke innerlijke vrede en rust, ook niet als het aangedane leed aan jezelf of je voorouders heel groot is geweest. Er zijn natuurlijk veel vormen van genoegdoening, variërend van wraak, revanche, herstelbetalingen of een ander soort compensatie voor het aangedane leed. Behoort het *eisen* van excuses daar in zekere zin ook niet bij?

Waarom leidt genoegdoening niet tot vrede? Omdat ze altijd een zelfzuchtige basis heeft. Je wilt dat de ander pijn voelt, omdat jij ook pijn hebt gevoeld. Zijn pijn moet jouw pijn wegnemen en rust en vrede geven. Op basis van de wetmatigheid van karma kan dat echter nooit het geval zijn, omdat de gedane actie altijd terugwerkt op degene die de daad verrichtte. De kans is dan ook groot dat de genoegdoening bij de ander onvrede en de daaruit voortkomende wil tot revanche oproept en voor je het weet zit je op een neerwaartse spiraal van geweld en haat. Er zijn in de geschiedenis talloze voorbeelden van hoe genoegdoening uiteindelijk in oorlog uitmondt.

Veel beter dan genoegdoening is daarom *vergeving*. Vergeef de ander oprecht. Heb hem lief ondanks zijn fouten. Je hoeft die fouten niet met de mantel der liefde te bedekken, maar blijf in de ander de Mens zien, die ook hij in het diepst van zijn hart is. De menselijke natuur mag nu zwak en op zichzelf gericht zijn, maar in essentie zijn we allen edele wezens. De theosofische leringen tonen dit duidelijk aan. De mensheid gaat thans door een moeilijke fase in haar oneindige pelgrimstocht. Als je dit weet, wordt het gemakkelijker de ander te vergeven voor de ellende die hij heeft aangericht. En is het leed aan je voorouders berokkend, dan is het als achterkleinkind nog veel gemakkelijker een ander achterkleinkind te vergeven, zo er al sprake is van schuld. Vgeving is de sleutel tot harmonie en daarom tot vrede en werkelijke bevrijding. Vgeving werkt magisch. Je hoeft niet eens verbaal kenbaar te maken dat je de ander vergeeft. Het gaat erom dat je in je hart accepteert dat het kwaad is geschied en dat het onze *gezamenlijke verantwoordelijkheid* is een toekomst op te bouwen waarin dat kwaad niet meer kan plaatsvinden. De ander zal zijn excuses niet hoeven uit te spreken. We spreken van hart tot hart met elkaar en worden allen geïnspireerd die mentaliteit te ontwikkelen waarin wederzijds respect en het erkennen van elkaars waardigheid natuurlijke zaken zijn.

Referentie

---

1. Shakespeare, *Macbeth*. Akte 5, scene 1, regels 63-64.
-

Enkele gedachten over gedachten

Kunnen we nog zelfstandig nadenken in een maatschappij waarin vooral ons persoonlijk denken zo nadrukkelijk wordt beïnvloed, vaak zonder dat we ons dat bewust zijn? Hoe wapenen we ons tegen gedachten die we bij nader inzien wellicht niet willen denken — en hoe vinden we de gedachten die we bij nader inzien juist graag zouden willen denken?

Kerngedachten

- » Denken is in feite het waarnemen van gedachten.
- » Gedachten zijn levensvormen. Wij kunnen kiezen of we ze toelaten en of we ze voeden. Veel mensen zijn nog niet echt getraind in het filteren en doseren ervan.
- » Ieder mens draagt bij aan het denkklimaat. Hoe worden we een betrouwbaar denkstation?
- » Bovenpersoonlijke gedachten zijn veel duurzamer. We kunnen onze zeven denkaspecten inzetten om een duurzame en vredesbevorderende levensvisie op te bouwen.

Onze samenleving telt steeds meer mensen voor wie zelfbeschikkingsrecht en het recht op een eigen mening heel belangrijk is. Voor henzelf, als persoon. Parallel hieraan zien we de opkomst van de *influencer*, iemand die actief is om mensen te beïnvloeden producten te kopen. Sociale media vormen het voornaamste gereedschap van de influencer, maar de hele reclamewereld bestaat in feite uit mensen die je bij het vormen van je eigen mening willen beïnvloeden, waarbij het meestal gaat om commerciële belangen.

Hoe schadelijk reclame kan zijn voor ons algemeen welzijn werd recent nog eens beschreven in een artikel van de filosoof Gustaaf Haan in *de Volkskrant*.⁽¹⁾ “Het verraderlijke is niet die boodschap zelf – die is niet waar – het verraderlijke is de vanzelfsprekendheid waarmee we die ondergaan”, schrijft Haan. Van het aantal reclameboodschappen dat we per dag te verwerken krijgen, lopen de schattingen uiteen van driehonderd tot duizenden, noteert hij.

Het verschil zit uiteraard in de mate waarin we ons blootstellen aan reclames, op sociale media, op radio en tv, op internet, maar ook op alle ‘behangen’ bordes, gebouwen en bijvoorbeeld sportkleding. Ons denken wordt gevoed met emotionele beelden die suggereren dat we het verdienen om op een roze wolk te leven; onze begeerte leidt zo tot overconsumptie en de aanschaf van nutteloze artikelen. Aankopen die vluchtige voldoeningen verschaffen en meestal het milieu en onszelf schaden.

De algoritmen waarmee onze ‘persoonlijke voorkeuren’ worden beïnvloed, worden steeds verfijnder: een product zoeken op onze smartphone of een filmpje kijken levert al heel snel persoonlijk gerichte advertenties of reacties op. Onze gekoesterde privacy is op de platforms van sociale media zeker niet veilig meer. Influencers en reclamemakers werken ook veel met associatieve denkbeelden die onze vrije wil kunnen beïnvloeden zonder

dat we ons dat realiseren. Jonge mensen die gelukkig kijken, ongeacht het product dat ze moeten aanprijzen. We denken onze doelen zelf te bepalen, maar dat is voor veel mensen een illusie.

Hoe is het zover gekomen? Deels is er niets nieuws onder de zon, want nog niet zo lang geleden voorzagen ouders, kerk en school ons van een maatschappelijk beeld dat vaak onze doelen ging bepalen. En onze sociale omgeving voedde de rest van ons wensenlijstje op materieel gebied. De moderne marketing is versie 2.0 van dit oude mechanisme, waarbij we moeten constateren dat met de dalende invloed van de kerk vooral het materialistisch denken toeneemt.⁽²⁾

Onze rol als gastheer

Aan de basis van al deze processen liggen gedachten. Gedachten zijn levende wezens, zo leert de Theosofie. Dit klinkt voor sommige mensen wellicht vreemd, maar het is een rechtstreeks uitvloeisel van de grondstelling dat *alles* in essentie bewustzijn is. Alles leeft.

Nu zijn gedachten zeer primitieve vormen van leven. Om zich te kunnen manifesteren gebruiken ze ‘gastheren’ die over denkvermogen beschikken, om gedacht te kunnen worden.

De mens, met zijn nog relatief jong en daardoor makkelijk te beïnvloeden denkvermogen, is vaak een welwillend gastheer. Dat denkvermogen van ons herbergt een heel scala aan kwaliteiten. *Lucifer – de Lichtbrenger* heeft die kwaliteiten al eerder gedetailleerd beschreven.⁽³⁾ In dit korte artikel richten we ons met name op onze rol van gastheer voor persoonlijke, op onszelf gerichte gedachten, en bovenpersoonlijke gedachten.

Denken is in feite het waarnemen van gedachten. Ons bewustzijn is de regisseur van de zender/ontvanger van al onze gedachten, en dus verantwoordelijk voor al het inkomende en uitgaande ‘verkeer’. En voor de meeste mensen is het wat de inkomende gedachten betreft vaak heel druk. We zijn vaak nog niet echt getraind in het filteren en doseren. Het is hier waar onze persoonlijkheid de verleidingen krijgt aangeboden van de consumptie-maatschappij. En waardoor, als we daaraan toegeven, de persoonlijke gedachten worden versterkt en gevoed.

Het leven van gedachten

Als primitieve levensvorm is de gedachte weliswaar afhankelijk van ons om zich te kunnen manifesteren, maar ze voldoet ook aan de wetmatigheid van alle levensvormen: cycliciteit. Wat is de cyclus van geboorte, leven

en sterven van een gedachte? Wij nemen een gedachte waar en door haar aan te trekken verschaffen we haar een nieuw voertuig. Voeden we de gedachte, dan maken we haar sterk. Naarmate we haar krachtiger uitzenden, kunnen anderen haar gemakkelijker ontvangen waardoor de gedachte zich sneller verspreidt. Hebben we genoeg van de gedachte, dan denken we haar niet meer en verliest de gedachte haar voertuig bij ons. Als we sterk genoeg afstand van die gedachte hebben genomen, zullen we haar ook niet meer aantrekken.

Nu hebben we met onze huidige vormen van communicatie een veelheid aan mogelijkheden om onze gedachten aan anderen kenbaar te maken. En, om nog even bij de persoonlijke gedachten te blijven: de reclamewereld maakt daarbij handig en nadrukkelijk gebruik van de kracht van de herhaling. Reclame op internet, sociale media, radio of tv confronteert mensen duizenden keren met dezelfde boodschappen. Een slecht geofende regisseur van zijn gedachten wordt zo murw geslagen. Gedachten die iemand bij nader *actief* denken zou mijden, blijven zo bij hem in leven.

En dan hebben we het nog niet eens over de invloed van bijvoorbeeld *talkshows* of *fake news*. Kan een persoonlijk denker nog een eigen mening vormen, gebaseerd op neutrale gegevens, op *feiten*?

Bovenpersoonlijke gedachten

Gelukkig gelden voor het leven van bovenpersoonlijke gedachten dezelfde wetmatigheden. Gedachten over een betere wereld, met onze hogere denkkwaliteiten. Zie bijvoorbeeld het symposiumnummer van *Lucifer* van vorig jaar ‘Bouw mee aan de mentaliteit van de toekomst’. En zie voor bescherming tegen negatieve gedachten en *fake news* bijvoorbeeld ook het recente Vredesnummer van *Lucifer* ‘Ieder mens een vredestichter’.⁽⁴⁾ Met de zeven Pāramitā's (deugden) en de zeven Juwelen van Wijsheid kunnen we onze zeven denkaspecten inzetten om een duurzame en vredesbevorderende levensvisie op te bouwen. En ook hier geldt nadrukkelijk de kracht van herhaling. De levensduur en het aantal hernieuwde belichamingen van bovenpersoonlijke gedachten is uiteindelijk veel groter dan die van persoonlijke gedachten. Waarom? *Bovenpersoonlijke gedachten zijn veel duurzamer*. De vluchtige voldoening bij materieel gewin en de emotie van de roze wolk verschrompelen tot niets bij de ervaring van harmonie in ons denken, bij het besef van universele wetmatigheden in een Natuur die volstrekt rechtvaardig is. En bij het besef dat we onze eigen mening weliswaar

kunnen kleuren – zoals ook ons karakter – maar dat we in essentie, als deel van die Natuur, ook die universele wetmatigheden *zijn*.

Als we eenmaal die bovenpersoonlijke gedachten weten te voeden, als we zo een ideaalbeeld opbouwen, zullen we ons in deze tijd vanzelf gaan bezighouden met het belichamen van gedachten over vrede, zorg voor onze medemensen in nood, een schoon milieu, een beschermd klimaat. Kortom, dan zorgen we voor een gezond *denkklimaat*.

Een betrouwbaar zendstation

Hoe kunnen we zo gaan denken? Het concentreren op positieve gedachten is een oefening die met herhalingen zeker vruchten zal afwerpen. Het is als een voortdurende meditatie op ons ideaalbeeld, op de achtergrond van onze dagelijkse beslommingen. Zo vinden we de gedachten die we als zelfstandig denker echt willen denken. Als we daarbij het recht op een eigen mening kunnen vervangen voor het voorrecht een eigen ideaalbeeld voor een betere wereld op te bouwen, kunnen we hinderlijke persoonlijke gedachten buiten de deur houden. En wat betreft onze eigen mening: het zijn juist de positieve, bovenpersoonlijke gedachten die we niet klakkeloos binnenhalen maar in een eigen denkproces verder ontwikkelen en uitzenden. Geen mening, maar visie. Zo worden we een zendstation van bovenpersoonlijke, spirituele gedachten, zonder reclameblokken. Open en eerlijk gepresenteerd, zonder druk: de ontvanger heeft alle vrijheid hoe hij wil reageren. Dat is de ethische kant van het overbrengen of propageren van ideeën: respecteer altijd de vrije wil van de ander.

En als we een betrouwbare zender zijn, houden we onszelf daarbij ook voortdurend bij de les. Onze visie, ons ideaalbeeld, kan altijd groeien. Er is altijd een completer beeld, een hogere waarheid, mogelijk. Onze denkbeelden moeten we zelf ter discussie durven stellen. Al was het maar om dogma's te voorkomen. Maar vooral om met meer inzicht beter de totaliteit te kunnen dienen.

Referenties

1. Gustaaf Haan, 'Gelukkig reclamevrij'. Artikel in: *de Volkskrant*; d.d. 8 augustus 2022. Haan werkt voor de stichting Questionmark, 'een denktank die zich inzet voor gezond leven op een gezonde planeet'. Zie: www.thequestionmark.org.
2. Meer dan de helft (54 procent) van de Nederlandse bevolking van 15 jaar of ouder rekende zich in 2019 niet tot een kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke groepering. In 2012 was dat nog 46 procent. Bron: www.cbs.nl.
3. Zie bijvoorbeeld: Erwin Bomas, 'Het beheersen van gedachten'. Artikel in *Lucifer*, jaargang 42, nummer 3, juni 2020, p. 78-86.
4. 'Bouw mee aan de mentaliteit van de toekomst – zeven bronnen van Wijsheid en zeven karakter-transformaties'. Artikel in: *Lucifer*, jaargang 43, nummer 5/6, december 2021. En: 'Bescherming tegen onvrede, tweedracht en haat'. Artikel in: *Lucifer*, jaargang 44, nummer 2/3, juni 2021, p. 60-66. Deze *Lucifer* heeft als thema 'Ieder mens een Vredestichter'.

De Esoterische achtergrond van fröbelen

Kerngedachten

- » Fröbel ging uit van een goddelijke eenheid die ten grondslag ligt aan het leven en een goddelijke essentie die in ieder levend wezen zit.
- » Volgens Fröbel is het doel van educatie om deze goddelijke essentie van binnenuit te ontplooien tot een bewuste en zelfstandige activiteit.
- » Bij kinderen dient dit spelenderwijs te gebeuren, omdat “spel de enige vrije uitdrukking is van de ziel van het kind.”
- » Door *actief* met universele objecten aan de slag te gaan, ontplooien kinderen zich overeenkomstig hun innerlijke universele vermogens.
- » Fröbel’s ideeën en idealen zijn niet uniek, maar passen naadloos in een traditie van verlichte denkers die *zichzelf* al meer van de universele wijsheid of Theosofia eigen hebben gemaakt.

“Zit je lekker te fröbelen?” Wie heeft deze zin niet ooit te horen gekregen of zelf uitgesproken? Een zin die meestal gebruikt wordt wanneer iemand wat aan het knutselen is, maar dan op een wat knullige wijze. Eerder prutsen misschien. Op *Wikipedia* vind je de uitleg “creatief bezig zijn, vaak (maar niet noodzakelijkerwijs) met een licht denigrerende ondertoon”.⁽¹⁾ En in het woordenboek staat fröbelen omschreven als “vrijblijvend knutselen” en “maken op een niet-vakkundige manier”. Maar waar komt die denigrerende ondertoon vandaan? Want als je naar de oorsprong van het woord op zoek gaat, zul je ontdekken dat fröbelen helemaal niet knullig of laconiek is.

Het werkwoord fröbelen is namelijk afgeleid van de Duitse opvoedkundige Friedrich Fröbel, oprichter van de eerste kleuterschool in Bad Blankenburg in 1837. Die school noemde hij ‘Kindergarten’, een welbekende naam die later rechtstreeks overgenomen is in de Engelse taal.

Tot die tijd waren er wel opvangcentra voor kleuters, maar wat de Kindergarten uniek maakte, is dat Fröbel het element *educatie* introduceerde. Kindergarten betekent letterlijk ‘tuin voor kinderen’, ‘opdat de kinderen maar mogen groeien als kool’. Maar met groei had Fröbel niet zozeer het fysieke lichaam voor ogen, maar de *innerlijke vermogens* van het kind, het van binnenuit ontplooien van wat innerlijk al aanwezig is. En daarin komt de bijzondere oorsprong van het woord fröbelen naar voren.

Goddelijke eenheid in de natuur

Fröbel’s onderwijstheorieën zijn namelijk geheel gestoeld op het uitgangspunt dat er *een goddelijke eenheid ten grondslag ligt aan al het leven*. Fröbel ging ervan uit dat ieder wezen een goddelijke essentie had en een fundamenteel principe in zijn educatie was dan ook om door geestelijke training die goddelijke eenheid in de mens gestalte te geven. Om de goddelijke vermogens die in het kind in essentie aanwezig zijn, te activeren, naar buiten te leiden. En in het geval van kleuters diende dit volgens Fröbel *spelenderwijs* te gebeuren, want “spel is de hoogste uitdrukking van de menselijke ontwikkeling in de kindertijd, omdat het de enige vrije uitdrukking is van wat er in de ziel van een kind leeft”.⁽²⁾ De Kindergarten was een plek waar

kleuters al spelend met universele objecten en vormen overeenkomstige universele eigenschappen in zichzelf konden ontplooiën. Want het doel van opvoeding – in Fröbel's eigen woorden – “is de mens als een bewust denkend en waarnemend wezen te stimuleren tot een zuivere, volmaakte en bewuste representatie van de innerlijke wet van het Goddelijke; en onderwijs dient de wegen en middelen te tonen die tot dat doel leiden”.⁽³⁾

Want, zo stelt Fröbel verder: “De bijzondere bestemming van de mens als een met verstand begiftigd wezen, is zijn essentie, die goddelijkheid, zelf tot volledig bewustzijn te brengen, tot levende kennis, tot helder inzicht, en dit zelfstandig in het eigen leven uit te oefenen en werkzaam te laten zijn.”⁽⁴⁾

Innerlijke ontplooiing door uiterlijke stimulans

Zoals gezegd diende dit in de kinderjaren spelenderwijs te gebeuren. Hierbij stelde Fröbel drie voorwaarden centraal: een plezierige leefomgeving, eigen activiteit van de kinderen en lichamelijke beweging.

Plezier, om te beginnen, omdat de voorwaarde voor ontwikkeling een intrinsieke motivatie vereist. Ontwikkeling komt van binnenuit en kan daarom alleen plaatsvinden wanneer het kind een innerlijke stimulans van plezier ervaart, ertoe aangetrokken wordt. Wanneer dat het geval is, zal een kind vanzelf aan de slag gaan: de eigen activiteit die volgens Fröbel onmisbaar is. Dit resulteert in zelfwerkzaamheid waarmee het kind zijn zelfstandigheid en wilskracht ontplooit om zichzelf te kunnen beheersen. Lichamelijke beweging tot slot dient ervoor om evenwicht tussen geest en lichaam te behouden.

In zijn bijna vijfhonderd pagina's tellende levenswerk beschrijft Fröbel tot in detail zijn visie, uitgangspunten en methoden.⁽⁵⁾ Maar het fundamentele principe waar zijn onderwijsmethode op gebaseerd is, is het samenspel van uiterlijke stimulans en innerlijke ontplooiing. Het van buitenaf geïnspireerd worden gecombineerd met een zelfwerkzaamheid van het kind om die uiterlijke inspiratie te verinnerlijken, innerlijk actief te maken zagezegd. Dat deed Fröbel door enerzijds universele vormen aan te bieden en anderzijds tegelijkertijd de kinderen er actief mee aan de slag te laten gaan — de eerdergenoemde eigen activiteit van het kind als noodzakelijke voorwaarde. En de combinatie van deze twee aspecten was volgens Fröbel cruciaal om overeenkomstig de universele eigenschap van het uiterlijke object, de innerlijke universele kwaliteiten

in het kind te stimuleren om tot ontplooiing te komen. Hij onderscheidde de twee aspecten als ‘geschenken’ – het universele object dat aangeboden wordt – en ‘beroepen’, in de zin van ‘een beroep doen op het praktisch ermee aan de slag gaan door het kind.

De eerste drie geschenken die kinderen ontvingen waren een bol, een kubus en een cilinder.

Friedrich Fröbel trachtte door deze universele symbolen de diepste kern van kleine kinderen wakker roepen.

De bol, de kubus en de cilinder

“De externe werkelijkheid moet spelenderwijs worden begrepen in haar structuur en interne wetten”, aldus Fröbel. En een van de bekendste methoden om kinderen spelenderwijs met die universele structuren en wetten kennis te laten maken, was het van papier vouwen van een bol, een cilinder en een kubus. Waarschijnlijk is het ook deze bezigheid van het papier vouwen geweest die door de tijd heen vervallen is tot een vrijblijvend en onvakkundig knutselen door volwassenen, waarbij de dieperliggende betekenis geheel verloren is gegaan.

De bol, cilinder en kubus waren ook niet willekeurig gekozen vormen. De bol beschouwde Fröbel als de meest universele vorm en diende als zodanig het eerste speelelement van het jonge kind te zijn. In zijn boek wijdt Fröbel er pagina's over uit, maar enkele kerngedachten omtrent de bol zijn dat “het bolvormige de eerste manifestatie is van de diversiteit die in eenheid berust en daaruit voortkomt, en van de terugkeer van alle diversiteit naar eenheid”.⁽⁶⁾

Door het kind ermee in aanraking te laten komen wordt het gestimuleerd in zichzelf de eenheid te manifesteren, want “zodra het in overeenstemming met zijn intuïtie en de wet van het sferische handelt, drukt het in zijn gedrag deze relatie uit die het heeft geïnternaliseerd, en zo

harmoniseert het het ‘innerlijke’ en het ‘uiterlijke’ (...) met als doel om eenheid te bereiken”.

Na de bol volgen de kubus en cilinder. En ook die vormen waren niet willekeurig gekozen. De cilinder beschouwde Fröbel als de overgangsvorm, de verbinding tussen het geestelijke of dynamische, en het statische of materiële waarvan de kubus het symbool is.

Gaandeweg kregen kinderen aansluitend bij hun ontwikkelingsfase verschillende geschenkdozen, waarin de houten geometrische vormen zaten. En ook herkennen we Fröbel’s nalatenschap in de vorm van de blokkendoos – waar de geschenkdoos de voorloper van is – ook die hebben we dus aan hem te danken.

Maar misschien dat het toepassen van universele vormen nog aan iets anders doet denken: namelijk de platonische lichamen, de vijf regelmatige veelvlakken van Plato waar de kubus ook onderdeel van uitmaakt. Net als Fröbel, bracht Plato de vijf regelmatige veelvlakken in verband met kosmische elementen, namelijk de vijf kosmische bouwstenen van de wereld: ether, vuur, lucht, water en aarde. En ook Plato beschouwde de bol als de ideale vorm. Maar als we naar de universaliteit van Fröbel’s ideeën kijken blijft het niet alleen bij Plato ...

Tijdloze wijsheid van de Theosofia

Voor wie al meer bekend is met de Theosofie en met name met de Rāja-Yoga-educatie zoals deze door Katherine Tingley in Point Loma werd toegepast, zal het niet ontgaan zijn hoezeer Fröbel's filosofie hiermee overeenkomt. Net als bij Rāja-Yoga staat ook bij Fröbel de ontplooiing van de innerlijke mens centraal, de goddelijke essentie die ‘naar buiten geleid’ moet worden. En net als Tingley benadrukte Fröbel hierbij het belang van het ontwikkelen van een krachtige spirituele wil en van een zuivere, harmonieuze sfeer in het gezin. Een ander element dat bij beiden een fundamentele rol speelde, is het aankweken van zelfdiscipline en verantwoordelijkheidsbesef door middel van samenwerking.

In eerste instantie mag dit wonderlijk lijken, gezien het feit dat Fröbel zijn inzichten en principes verkondigde nog vóór de impuls van 1875, toen de Theosophical Society door H.P. Blavatsky opgericht is. Maar zo wonderlijk is het niet als je bedenkt dat Blavatsky ‘slechts’ een boodschapper was van de Theosofia, de tijdloze universele wijsheid die sinds mensenheugenis door de Groten, de voorlopers van de mensheid, periodiek openbaar wordt gemaakt. Tijdloze wijsheid die een onuitputtelijke bron van inspiratie is, waar te allen tijde uit geput is door

diegenen die zich geschikt gemaakt hadden deze wijsheid te ontvangen.

Wie met de juiste bril in de geschiedenis duikt, zal talloze verlichte denkers ontdekken, inspiratoren die allemaal van de fundamentele geestelijke eenheid van de natuur uitgingen. Denk bijvoorbeeld aan Kepler (1571-1630) en Newton (1642-1727), die uitgingen van een levend en geordend universum en die beiden op hun beurt weer de universele wijsheid van de oude Grieken nieuw leven inbliezen. Kepler deed dat door de platonische lichamen in verband te brengen met de structuur van het zonnestelsel.

Een ander voorbeeld, dichter bij huis, is de filosoof Spinoza (1632-1677) die overtuigd was van een oneindigheid en een op ethiek gestoeld universum, waarin wetmatigheden als oorzaak en gevolg (karma) heersen, waar we als mens onderhevig aan zijn. Of tijdgenoot en medefilosoof Leibnitz (1646-1716), die het begrip *monade* van de oude Grieken herintroduceerde en dat mevrouw Blavatsky later overnam in haar boek *De Geheime Leer* om het begrip van het onvergankelijk centrum van bewustzijn te beschrijven dat elk levend wezen in essentie is. En aan de overkant van ‘de grote plas’ de transcendentalisten Emerson en Thoreau, die de relatie van mens en universum benadrukten, uitgingen van de essentiële goedheid van mens en natuur, en streefden naar een ideale maatschappij waarin alle mensen *zelfstandige denkers* zijn.

Een ethisch en moreel anker, gepaard met zelfstandig denken is een duidelijke gemene deler bij al deze grote denkers. Zo ook bij de Duitse filosofen Fichte en Schelling – mede-grondleggers van het Duitse idealisme – die op hun beurt weer als inspiratiebron dienden voor Fröbel. Het waren namelijk de universele ideeën van deze twee filosofen, tezamen met geschriften van Novalis, op basis waarvan Fröbel zijn eerste opvattingen over de goddelijke essentie van de natuur verwierf.

Daarnaast was de Zwitserse filosoof en filantroop Pestalozzi nog een belangrijke inspiratiebron voor Fröbel, met name omtrent de theorie van de bolvormige sfeer. Pestalozzi droeg eveneens universele waarden uit, zoals zijn educatieve doelstelling om de levensomstandigheden van de ‘lagere klassen’ te verbeteren. De filosoof Popper heeft later opgemerkt hoe belangrijk Pestalozzi's opvoedings-idee van ‘Selbstbefreiung durch das Wissen’ (zelfbevrijding door kennis) in Zwitserland is geweest voor de strijd tegen armoede en sociaal onrecht. Door zijn niet-aflatende zorg voor achterstandskinderen heeft hij ook een voorname rol gespeeld in de sociale pedagogiek.

Wie ernaar zoekt zal een rode draad in de geschiedenis ontdekken van verlichte denkers, de een groter dan de ander, die ieder een stukje van *dezelfde* universele wijsheid brachten, en *konden* brengen, omdat ze – geheel volgens het principe van Fröbel – in zichzelf die universele kwaliteiten hadden ontplooid waardoor ze in staat waren die wijsheid te ontvangen en over te dragen.

Fröbel's invloed vandaag de dag

Wat is er vandaag de dag nog over van Fröbel's inspirerende gedachtegoed? Is er meer overgebleven dan alleen het bekende werkwoord dat in betekenis zo aan degeneratie te lijden heeft gehad? Zeker, want de nalatenschap van Fröbel is gelukkig niet alleen hierbij gebleven. Het is algemeen erkend dat hij met zijn ideeën de basis heeft gelegd voor de hedendaagse pedagogiek. En ook nu nog zijn er – ondanks het verbod erop gedurende de Tweede Wereldoorlog – zogenaamde fröbelscholen, waar kinderen volgens dezelfde principes onderwijs krijgen.

Maar ook op het gebied van volwassenenonderwijs heeft Fröbel het nodige betekend en zijn sporen nagelaten. Gedurende zijn leven is hij zichzelf blijven ontwikkelen om zichzelf door middel van studie geschikt te maken voor zijn werk als pedagoog. Zo heeft hij onder andere filosofische disciplines, antropologie, fysiologie, ethiek en theoretische pedagogiek bestudeerd om ze te gebruiken bij zijn onderwijs. Later is hier ook nog de studie van oosterse talen, scheikunde, natuurkunde en wiskunde bijgekomen.⁽⁷⁾

In 1892 leidde dit tot de oprichting van het Froebel College, dat zich in Londen bevindt, en tegenwoordig nog steeds onderdeel uitmaakt van de University of Roehampton als didactisch onderzoekscentrum. Hier worden nog steeds leraren opgeleid volgens de filosofie die sinds de oprichting in 1892 wordt onderwezen en destijds nogal radicaal te noemen was. Volgens Fröbel moest namelijk ook onderwijs voor volwassenen een creatief en dynamisch proces zijn, waarbij alle aspecten van de mens samen en in harmonie ontwikkeld moeten worden. Dat wil zeggen: sociaal, moreel, esthetisch, spiritueel en wetenschappelijk.

Welbeschouwd is het eigenlijk een raadsel hoe de spirituele impuls voor het onderwijs van Fröbel heeft kunnen leiden tot een werkwoord in onze taal met een nogal negatieve en honende ondertoon. Ik hoop dan ook dat iedere keer dat vanaf nu het woord fröbelen genoemd wordt, de lezer op zijn minst even aan dit artikel wordt herinnerd, en als het even kan de kans grijpt om het

gedachtegoed van deze bijzondere man wat in ere te herstellen.

Maar er zijn twee zelden in het kind: het ene is eigenaardig, willekeurig, grillig, verschillend van alle anderen en vijandig tegenover hen en gebaseerd op kortzichtig egoïsme. Het andere zelf is de rede, gemeenschappelijk voor de gehele mensheid, onbaatzuchtig en universeel, zich voedend met waarheid, schoonheid en heiligheid. Beide zelden manifesteren zich in het spel. Er is openbaring van het slechte zowel als van het goede. Fröbel probeert daarom een opvoedingssysteem op te zetten dat het rationele zelf zal ontplooiën en het irrationele zal ketenen. Hij wil zelfbewustzijn cultiveren en egoïsme onderdrukken. Dit moet gebeuren door de leerling zelf, wil het doeltreffend zijn. Als hij de demon in hem niet ketent, zal dit door dwang van buitenaf gebeuren, maar dit laatste zal tegelijkertijd zijn ketenen leggen op de mens die zijn demon heeft toegestaan los te gaan. Zelfoverwinning is daarom de enige basis van ware vrijheid.⁽⁸⁾

Fragment uit het voorwoord van 'De opvoeding van de mens' waarin W.T. Harris de visie van Fröbel uiteenzet op de twee 'zelden' in ieder kind – zijn lagere en zijn hogere, goddelijke natuur.

Referenties

1. Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Fröbel#Fröbelen.
2. Bron: Quotes of Friedrich Fröbel <https://www.froebelweb.org/web7001.html>.
3. F.W.A. Fröbel, *Die Menschenziehung. [De opvoeding van de mens.]* 1826, p. 2. Bron: http://www.froebelweb.de/images/pdf/ME_www.pdf.
4. Zie ref. 3, p. 3.
5. Zie ref. 3.
6. Bron: https://nl.frwiki.wiki/wiki/Friedrich_Froebel#Theorie_de_la_sphere.
7. Zie ref. 6.
8. Friedrich Fröbel, *The education of man*. D. Appleton, New York, 1890, editor's preface, p. vi. Bron: <https://archive.org/details/educationofman00f/page/n111/mode/2up?ref=olview=theater>.

Uw Vragen

Sfeer bij de geboorte

Heeft het gedrag van een zwangere vrouw invloed op de reïncarnerende ego van het kind dat ze gaat baren?

Antwoord

Niet op de reïncarnerende ego zelf maar wel op het lagere deel van zijn bewustzijn. Het embryo kan, als de aanstaande moeder drinkt en rookt, verzwakt worden. Ook stress en zelfzuchtige gedachten hebben invloed op de groei van het embryo. Dus *indirect* hebben dit soort zaken ook een weerslag op de innerlijke mens – en die invloed kan zelfs heel groot zijn – die immers met een minder sterk lichaam geboren wordt en dus beperkt wordt in het zich uit te drukken.

Let wel: die reïncarnerende ego wordt wel op basis van attractie, die hij zelf in vorige levens tot stand heeft gebracht, aangetrokken tot die situatie waarin hij geboren gaat worden. Maar dat belet de aanstaande moeder natuurlijk niet goed te zorgen voor haar baby in haar buik. Niet alleen drinken, roken en drugs zijn zeer slecht, idealiter richt de aanstaande moeder zich voortdurend op gedachten van schoonheid, spiritualiteit, liefde en mededogen, zodat ze haar kind optimale mogelijkheden biedt om zijn karakter, opgebouwd in vorige levens, harmonieus te ontvouwen. Trouwens, niet alleen de moeder, ook vader, opa's en oma's, ja, de hele omgeving, zouden moeten bijdragen aan zo'n sfeer.

De belangrijkheid van het opbouwen van een kalme, onzelfzuchtige sfeer kan nauwelijks overschat worden. En denk bij sfeer niet slechts aan een mooie

kinderkamer – hoewel dat ook van belang kan zijn – maar vooral aan een mentale sfeer: aan de gedachten die de aanstaande moeder en haar verwanten en vrienden denken. Al voordat hij geboren is, wordt de mens die weer terugkomt op aarde, door die sfeer in een bepaalde toon gestemd, die zijn nieuwe incarnatie een weldadige *richting* geeft. In zo'n sfeer kunnen zijn eigen edelste eigenschappen zich ten volle ontplooiën.

Gaat opgedane kennis verloren?

De Theosofie zegt dat in dit leven opgedane kennis niet verloren gaat. Geldt dat voor alle soorten kennis? Als je in dit leven advocaat of rechter bent, zal je dan in een volgend leven het wetboek al kennen?

Antwoord

Het ligt eraan wat voor soort kennis je bedoelt. Je hebt duurzame kennis. Dat wat we begrip of inzicht noemen. Kennis van de achtergrond van de dingen. En je hebt uiterlijke kennis. Die heeft te maken met de uiterlijke wereld. Die eerste kennis – die in de Bijbel soms de *Wijsheid van Boven* wordt genoemd – is duurzaam. Als je *inzicht* hebt gekregen in de achterliggende oorzaken van het leven, kan niemand je die ooit afnemen. De tweede soort kennis, die van de uiterlijke wereld, is tijdelijk. Die verlies je als je sterft.

Dus om het voorbeeld uit de vraag verder uit te werken. Kennis van de Nederlandse wetgeving zal je in een volgend

leven vergeten zijn. In dit leven kun je weten welk artikel van het Wetboek toepasbaar is op een bepaalde situatie, maar in een volgend leven is die kennis verloren. Dat geeft waarschijnlijk ook niet, want in een volgend leven zullen er andere wetten zijn en heeft de rechter of de advocaat niets meer aan zijn kennis van het huidige wetboek. Die kennis heeft dus alleen in dit leven zin en je verliest die bij de dood. Maar het *vermogen* kennis op te doen, gaat niet weg. Dus het *vermogen* justitiële teksten te lezen, te begrijpen en te interpreteren, dat blijft. Dat vermogen nu is wat we *talent* noemen.

Ander voorbeeld: als je in dit leven goed bent in taal, dan zul je in een volgend leven weliswaar weer opnieuw de taal moeten leren – en misschien word je in een heel ander land geboren – maar het *vermogen* taal te leren, het inzicht in taal, het talent, is er nog steeds. De woordjes en de grammatica van een vreemde taal zal je weer onder de knie moeten krijgen, maar iedere taaldocent weet dat dit bij de een haast vanzelf gaat, terwijl een ander er veel moeite voor moet doen. En datzelfde geldt voor wiskunde, mensenkennis, biologie, voor alles. Kortom, uiterlijke kennis is alleen goed voor dit ene leven, maar inzicht, begrip, wijsheid – alles wat te maken heeft met de spirituele kant van ons bewustzijn – zal nadat we die *ontwikkeld* hebben, nooit meer verloren gaan. Je bent het geworden. En wat je bent, kun je nooit verliezen.

Colofon

Redactie: Barend Voorham,
Henk Bezemer, Bianca Peeters,
Rob Goor, Erwin Bomas, Bouke van den
Noort

Eindredactie: Herman C. Vermeulen

Redactie: J. de Jong-van Wijk,
T: 06-44424848 (b.g.g. 070-3461545)
e-mail: luciferred@stichtingisis.org

Reacties: De redactie houdt zich het
recht voor om ingekomen stukken te
selecteren en in te korten.

Abonnementen: kunnen op ieder
gewenst tijdstip ingaan, gelden voor
het hele kalenderjaar en worden
automatisch verlengd, indien ze niet
voor 1 december van het lopende
abonnementsjaar schriftelijk zijn
opgezegd. Dit is niet van toepassing op
cadeau-abonnementen.

Abonnementsprijs:
€ 26,50 voor 6 nummers (1 jaargang),
losse nummers € 4,60
Prijswijzigingen voorbehouden,
IBAN: NL19TRIO0786911905

Uitgeverij: Stichting I.S.I.S.,
Blavatskyhuis, De Ruijterstraat 72-74,
2518 AV Den Haag, tel. 070-346 15 45,
fax 070-345 24 67
e-mail: lucifer@stichtingisis.org
internet: www.blavatskyhouse.org
Aanvragen van *Lucifers* kan ook via het
contactformulier op deze site.
ISSN 1382-2942

© Stichting I.S.I.S.
Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd of openbaar gemaakt in
enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, door
fotokopieën, opnamen of enige andere
manier, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

Stichting I.S.I.S.

De naam I.S.I.S. staat voor International
Study-centre for Independent Search
for truth.

Het doel van Stichting I.S.I.S. is het
vormen van een kern van Universele
Broederschap, door het bestuderen en
verspreiden van kennis over de
geestelijke achtergrond van mens en
kosmos, vrij van dogmatiek.

Stichting I.S.I.S. doet dit via cursussen,
lezingen, ondersteuning bij waarheids-
onderzoek, het uitgeven, verkopen en
uitlenen van boeken en tijdschriften, en
het stimuleren van de praktische
toepassing van die kennis.

Stichting I.S.I.S. is per definitie
boven-religieus en boven-politiek,
en ontvangt geen overheidssubsidie.
Alle werkzaamheden van Stichting
I.S.I.S. worden verricht op basis van
vrijwilligheid. De organisatie kent geen
betaalde functionarissen.

Stichting I.S.I.S. is niet verantwoordelijk
voor enigerlei verklaring of mening, die
in dit blad wordt gepubliceerd, tenzij
dit uitdrukkelijk wordt vermeld.

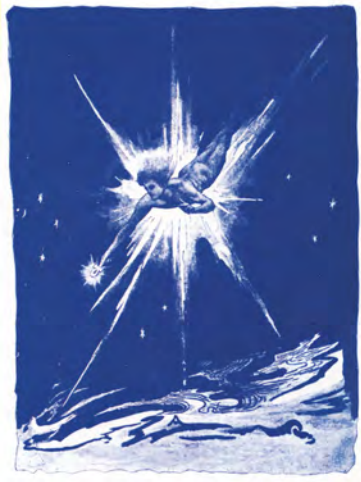

Stichting I.S.I.S. is een algemeen nut
beogende instelling, ANBI nummer:
50872. Zie voor de mogelijkheid om de
stichting financieel te steunen:
www.anbi.nl.

Stichting I.S.I.S.

Centraal in het werk van Stichting I.S.I.S. staan de volgende uitgangspunten:

1. De essentiële eenheid van al het bestaande.
2. Op grond daarvan: broederschap als feit in de natuur.
3. Respect voor ieders vrije wil (gebruikt vanuit deze gedachte van universele broederschap).
4. Respect voor ieders vrijheid de eigen levensvisie op te bouwen.
5. Ondersteuning geven bij het opbouwen en verdiepen van de eigen levensvisie en bij het toepassen ervan in de praktijk van het leven.

Waarom dit tijdschrift *Lucifer* heet

Lucifer betekent letterlijk Licht-brenger.

Iedere cultuur in Oost en West heeft zijn lichtbrengers: inspiratoren die de aanzet geven tot geestelijke groei en maatschappelijke vernieuwing. Zij stimuleren de mens tot zelfstandig denken en leven in besef van broederschap.

Altijd worden ze tegengewerkt en belasterd door de gevestigde orde. Altijd zijn er mensen die zich daardoor niet laten afschrikken en hun wijsheid onbevooroordeeld benaderen en onderzoeken.

Voor hen is dit tijdschrift bedoeld.

“... de titel die voor ons tijdschrift werd gekozen, slaat evenzeer op goddelijke ideeën als op de rebellie van de held in Miltons *Paradise Lost* ...

Wij werken voor ware Religie en Wetenschap, vóór feiten en tegen verzinsels en vooroordeel. Het is onze plicht – net als die van de natuurwetenschap – licht te werpen op natuurfeiten die tot nu toe waren gehuld in de duisternis van de onwetendheid ... Maar de natuurwetenschap is maar één aspect van Wetenschap en Waarheid. De wetenschap van de ziel en van de ethiek, oftewel de Theosofie, de kennis van goddelijke waarheid, is nog veel belangrijker ...”

(Helena Petrovna Blavatsky in het eerste nummer van *Lucifer*, september 1887)